

ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ ТА ОНОВЛЕНА ІНФОРМАЦІЯ ЩОДО СИТУАЦІЇ З ПРАВАМИ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

1 червня – 31 серпня 2024 року

ОБ'ЄДНАНІ НАЦІЇ
ПРАВА ЛЮДИНИ
УПРАВЛІННЯ ВЕРХОВНОГО КОМІСАРА

Це неофіційний переклад оригінального документу, написаного англійською мовою; у випадку розбіжностей просимо звертатися до оригіналу англійською мовою.

Фото обкладинки

Бригада швидкої допомоги через кілька хвилин після того, як лікарня «Охматдит» була пошкоджена ракетним ударом 8 липня 2024 року.

© ММПЛУ / Євген Носенко

**ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ
ТА ОНОВЛЕНА ІНФОРМАЦІЯ ЩОДО СИТУАЦІЇ З
ПРАВАМИ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ**

1 червня – 31 серпня 2024 року

1 жовтня 2024 року

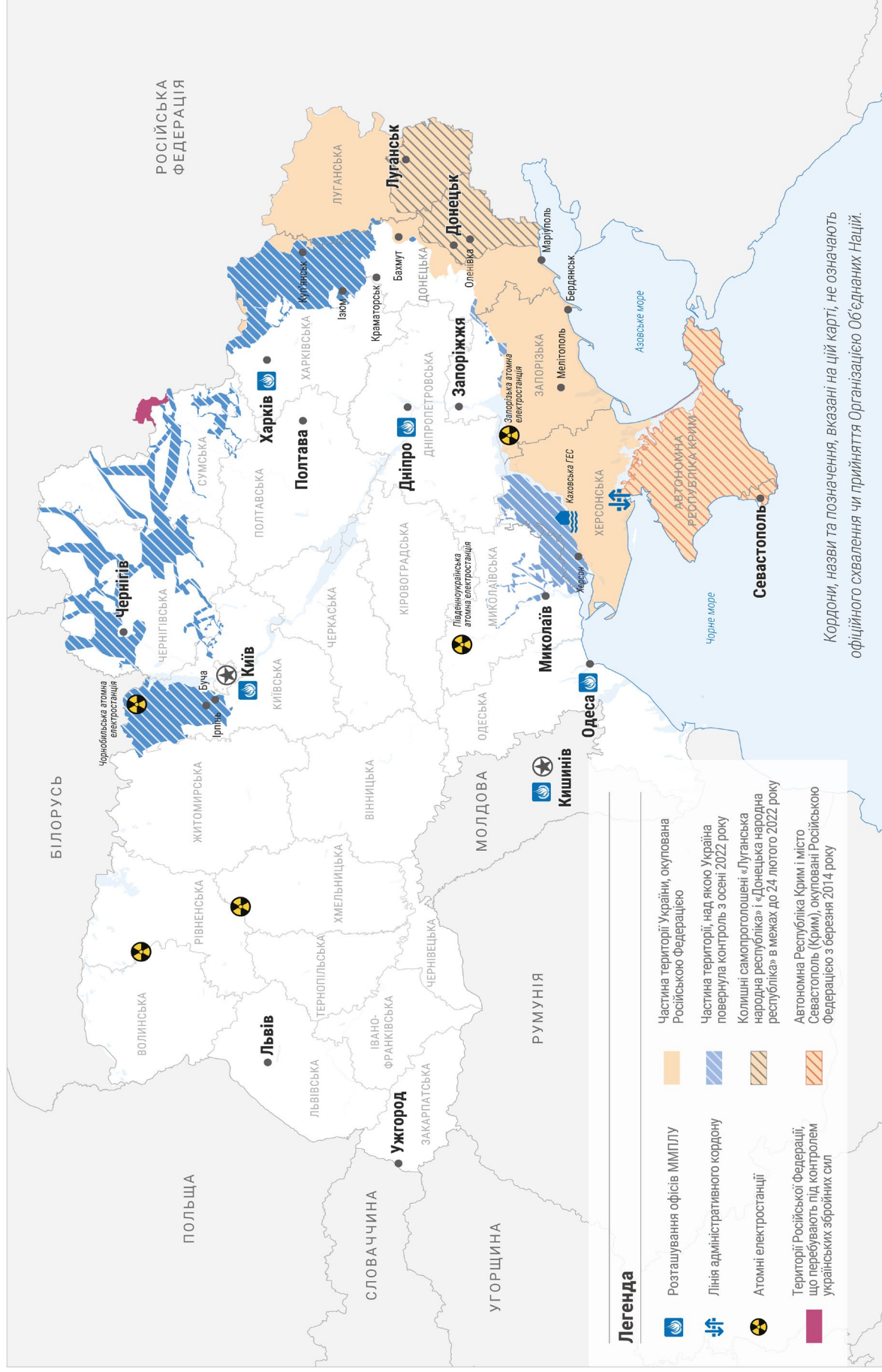

ЗМІСТ

I. РЕЗЮМЕ	2
II. МЕТОДОЛОГІЯ	4
III. ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ	6
A. Правова база	6
Заборона катувань і жорстокого поводження	6
Процесуальні гарантії та мінімальні стандарти, спрямовані на запобігання катуванню та жорстокому поводженню	6
B. Українські військовополонені, утримувані Російською Федерацією	7
Методи катувань і жорстокого поводження	7
Обставини катувань та жорстокого поводження	8
Участь керівництва та координація між різними органами	9
Місця утримання	10
Смерті внаслідок катувань і жорстокого поводження	11
Відповідальність	12
C. Російські військовополонені, утримувані Україною	13
Методи катувань і жорстокого поводження	13
Місця інтернування	13
Обставини катування та жорстокого поводження	14
Періодичність і тривалість	15
Процесуальні гарантії, мінімальні стандарти та превентивні заходи	15
Відповідальність	15
IV. ВПЛИВ ПРОВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ НА ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ	16
A. Загальна шкода для цивільного населення	16
Шкода цивільному населенню в Російській Федерації, зокрема в Курській області	18
B. Атаки на українську енергетичну інфраструктуру	19
C. Масштабна російська атака 8 липня	20
D. Атаки на інфраструктуру української залізниці	20
V. ПРАВА ЛЮДИНИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ, ОКУПОВАНІЙ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ	21
A. Порушення зобов'язань окупаційної держави	21
B. Право на життя, фізичну та психічну недоторканність, свободу і безпеку	22
Свавільні затримання, катування та насильницькі зникнення цивільних осіб	22
Вбивства цивільних осіб	23
Страти українських військовополонених	23
Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом	23
C. Громадянський простір і основні свободи	24
D. Здійснення правосуддя та відповідальність	24
Відповідальність за порушення МГП та МППЛ	24
Винесення вироку щодо працівника ОБСЄ	25
VI. ПРАВА ЛЮДИНИ НА ТЕРИТОРІЇ, ПІДКОНТРОЛЬНІЙ УРЯДУ УКРАЇНИ	26
A. Громадянський простір і основні свободи	26
Свобода мирних зібрань, вираження поглядів і недискримінація	26
Свобода релігії та переконань	26
B. Здійснення правосуддя та відповідальність	27
Кримінальне переслідування та винесення вироків у справах про «колабораційну діяльність»	27
Рішення Конституційного Суду України	28
VII. ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	29
VIII. РЕКОМЕНДАЦІЇ	30

УКРАЇНА: МОНІТОРИНГОВА МІСІЯ ООН З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Станом на 31 серпня 2024 року

Кордони, назви та позначення, вказані на цій карті, не означають офіційного схвалення чи прийняття Організацією Об'єднаних Націй.

I. РЕЗЮМЕ

1. У цій сороковій періодичній доповіді УВКПЛ викладено основні події у сфері прав людини в Україні за період з 1 червня до 31 серпня 2024 року.¹ Крім того, у доповіді надано висновки УВКПЛ щодо масштабів катування і жорстокого поводження, яких зазнали військовополонені з моменту повномасштабного вторгнення російських збройних сил в Україну 24 лютого 2022 року.
2. Починаючи з 24 лютого 2022 року, УВКПЛ опитало понад 377 українських військовополонених (серед яких 24 звільнені з російського полону жінки) та 434 російських військовополонених (зокрема одну жінку), які перебували в українських місцях утримання військовополонених.
3. Російська влада піддавала українських військовополонених широкомасштабним та систематичним катуванням і жорстокому поводженню. 169 із 174 українських військовополонених, опитаних УВКПЛ з березня 2023 року, після публікації доповіді про поводження з військовополоненими, надали детальні й послідовні свідчення про катування або жорстоке поводження під час їхнього утримання під вартою в Росії, що підтверджується також іншими джерелами. Військовополонені розповіли про жорстокі побиття, застосування електрошоку, сексуальне насильство, удушення, тривале утримання в стресових позах, примус до надмірних фізичних вправ, позбавлення сну, імітацію страти, погрози насильством і приниження.
4. Катування та жорстоке поводження широко застосовувалися під час допитів і на всіх етапах перебування у полоні, зокрема під час прибуття до місць інтернування, щоденних обшуків й були наслідком жакливих умов утримання. Цілі групи українських військовополонених систематично піддавалися подібним жорстким практикам у різних місцях інтернування на окупованій території України та в Росії, демонструючи однакові моделі жорстокого поводження.
5. Процесуальні гарантії, які мали б запобігати катуванню і жорстокому поводженню, часто не виконувались або виявлялися неефективними через недосконалість законодавства і відсутність відповідальності.
6. У багатьох задокументованих випадках катувань і жорстокого поводження брали участь різні державні структури, що свідчить про високий рівень координації між ними. Систематичний характер знущань, що відбувалися щоденно або щотижнево протягом усього періоду перебування в полоні, свідчить про те, що керівництво установ знало про ці практики. Українські військовополонені також зазначали, що в кількох випадках, коли місця утримання відвідували сторонні посадовці, катування і жорстоке поводження тимчасово припинялися, а умови поліпшувалися. Це вказує на те, що посадові особи, відповідальні за місця позбавлення волі, за необхідності могли зупинити катування і жорстоке поводження.
7. Публічні діячі Російської Федерації відкрито закликали до жорстокого поводження з українськими військовополоненими та їхньої страти, часто використовуючи дегуманізуючі терміни риторично в публічних виступах і державних засобах масової інформації (ЗМІ). Відмова незалежним спостерігачам у доступі до місць утримання разом з прийняттям законів про амністію для російських військових, які могли широко інтерпретуватись, створили умови для безкарності за систематичне катування та жорстокого поводження.
8. З 205 російських військовополонених, опитаних з березня 2023 року, 104 зазнали катувань або жорстокого поводження з боку представників влади України на початкових етапах перебування в полоні, включаючи жорстокі побиття, погрози вбивством та фізичним насильством, а також, у меншій мірі, ураження електричним струмом. Однак майже у всіх випадках такі дії припинялися після

---

¹ Минулі періодичні доповіді див.: <https://ukraine.ohchr.org/uk>.

переведення їх до офіційних місць інтернування, де умови утримання відповідали міжнародним стандартам.

9. Доповідь також містить актуальну інформацію щодо ситуації з правами людини в Україні, включно з окупованою територією, за період з 1 червня по 31 серпня 2024 року.
10. За період з 1 червня по 31 серпня 2024 року від насильства, пов'язаного з конфліктом, загинуло 589 цивільних осіб, й ще 2 685 отримали поранення, що на 45% більше, ніж за попередні три місяці. Липень 2024 року став найбільш смертоносним місяцем для цивільного населення в Україні з жовтня 2022 року.
11. Основною причиною значних втрат серед цивільного населення в липні стала широкомасштабна координована атака 8 липня, під час якої Російська Федерація запустила десятки ракет по цілях на всій території України. Активізація зусиль російських збройних сил, спрямованих на захоплення території Донецької області, також призвели до значних втрат серед цивільного населення.
12. Під час періоду, що охоплюється доповіддю, російські збройні сили продовжували атаки, які за своєю природою є систематичними, на критично важливу енергетичну інфраструктуру України, нова фаза яких почалася 22 березня. З 1 червня по 31 серпня російські сили здійснили щонайменше чотири великі хвилі обстрілів енергетичних об'єктів по всій країні, у кожній з яких було залучено десятки ракет і баражуючих боєприпасів. Ці атаки додалися до п'яти хвиль, що відбулися за попередні три місяці.
13. На окупованій території України тривали спроби російської окупаційної влади примусово нав'язувати російське громадянство місцевим жителям, а також конфісковувати землю і приватну власність, що є грубим порушенням міжнародного гуманітарного права. УВКПЛ також задокументувало випадки свавільних затримань, катувань та жорстокого поводження, а також постійні зусилля окупаційної влади обмежити свободу вираження поглядів і свободу релігії та переконань.
14. Кількість нових кримінальних проваджень, відкритих за обвинуваченнями у колабораціонізмі, за період, що охоплюється доповіддю, зменшилась після розпорядження Генерального прокурора України забезпечити дотримання міжнародного гуманітарного права під час розгляду таких справ. УВКПЛ також відзначило зменшення кількості випадків у порівнянні з 2022 та 2023 роками, коли українські суди засуджували осіб за «колабораційну діяльність» за дії, до яких окупаційна держава могла законно примушувати.

II. МЕТОДОЛОГІЯ

15. Ця доповідь УВКПЛ ґрунтується на діяльності Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні (ММПЛУ).²
16. Інформація в цій доповіді була зібрана під час 99 виїздів на місця, 17 візитів до місць позбавлення волі та 18 візитів до закладів опіки і притулків, а також в результаті моніторингу 21 судового засідання та 2 зібрань. Додатково було проведено 875 інтерв'ю з жертвами і свідками порушень прав людини, їхніми родичами, адвокатами, державними службовцями, представниками громадянського суспільства та іншими співрозмовниками.³ Доповідь також враховує судові документи, офіційні звіти та інші відповідні матеріали, зокрема інформацію з відкритих джерел.
17. Висновки щодо поводження з військовополоненими ґрунтуються переважно на конфіденційних інтерв'ю з військовополоненими, проведених з 1 березня 2023 року по 31 серпня 2024 року за стандартним методом "відкритих запитань". При формулюванні цих висновків УВКПЛ спиралось на детальні та внутрішньо узгоджені свідчення, а також на власні спостереження, зокрема щодо фізичного стану опитуваних. Висновки узгоджуються з раніше встановленими закономірностями.
18. Перевірка повідомлень про порушення на окупованій території України часто ускладнюється або затримується через низку проблем. Російська Федерація відмовляє УВКПЛ у доступі для незалежного моніторингу. Люди стикаються зі складнощами при виїзді з окупованої території на підконтрольну Уряду України територію через відсутність пунктів пропуску. Часто вони змушені долати значні відстані через територію Росії. На окупованій території діють численні внутрішні контрольно-пропускні пункти. Багато людей неохоче передають інформацію телефоном або через електронні месенджери, побоюючись перехоплення або прослуховування їхніх розмов.

ДІЯЛЬНІСТЬ УВКПЛ ЗА ЗВІТНИЙ ПЕРІОД

Дата створення: 18 вересня 2024 року | Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

19. Висновки, включені до доповіді, формуються на основі стандарту доведення, що передбачає наявність «достатніх підстав вважати». Це означає, що, спираючись на сукупність перевіреної інформації, звичайний розсудливий спостерігач мав би достатні підстави вважати, що описані факти дійсно мали

²ММПЛУ було розміщено 14 березня 2014 року для моніторингу та звітування про ситуацію з правами людини по всій Україні, приділяючи особливу увагу Автономній Республіці Крим, східним і південним регіонам України, а також для надання рекомендацій Уряду та іншим суб'єктам щодо вирішення питань прав людини. побоювання. Для отримання додаткової інформації див. А/НRC/27/75, пункти 7-8.

³З них 449 чоловіки, 424 жінки і 2 хлопчиків.

місце, і що правові висновки підтверджують відповідність наведених фактів усім елементам складу порушення.

20. Інформація у цій доповіді використовується за попередньою згодою всіх джерел. На всіх етапах УВКПЛ чітко дотримувалось принципу «не нашкодь» і вжило всіх належних заходів для захисту осіб та уникнення їхньої повторної психологічної травматизації.
21. Згідно з усталеною практикою, напередодні публікації доповіді УВКПЛ надіслало її проєкт державам, про які йдеться, для отримання їхніх коментарів щодо наведених фактів. Коментарі були враховані за необхідності.

III. ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ

22. У березні 2023 року УВКПЛ опублікувало комплексну доповідь щодо поведження з військовополоненими та особами, які припинили участь у воєнних діях,⁴ після 24 лютого 2022 року. Відтоді УВКПЛ провело інтерв'ю з 169 нещодавно звільненими українськими військовополоненими, 5 утриманими українськими медичними працівниками та 205 російськими військовополоненими, які перебувають у полоні в Україні (усі чоловіки). У цьому розділі наведено узагальнені висновки, сформовані на основі цих інтерв'ю та іншої доступної інформації.

A. Правова база

Заборона катувань і жорстокого поведження

23. Катування та жорстоке поведження беззастережно заборонені міжнародним гуманітарним правом (МГП) та міжнародним правом прав людини (МППЛ).⁵ Жодних винятків, відступів чи виправдань не допускається.⁶ Міжнародне право також вимагає поваги до життя, благополуччя і гідності осіб, а також гуманного поведження з тими, хто перебуває у руках воюючих сторін.⁷
24. Відповідальність за поведження з військовополоненими та захищеними особами лежить на державі, яка їх утримує, незалежно від індивідуальної відповідальності.⁸ Держави зобов'язані вживати всіх необхідних заходів для забезпечення дотримання прав військовополонених, що головним чином викладені в Третій Женевській конвенції та Додатковому протоколі I до Женевських конвенцій. У разі смерті або серйозного поранення військовополоненого держава, яка утримує його в полоні, зобов'язана негайно розпочати офіційне розслідування та притягнути винних до відповідальності.⁹
25. Катування та нелюдське поведження в умовах збройного конфлікту є серйозними порушеннями Женевських конвенцій,¹⁰ а також воєнними злочинами згідно з Римським статутом Міжнародного кримінального суду.¹¹

Процесуальні гарантії та мінімальні стандарти, спрямовані на запобігання катуванню та жорстокому поведженню

26. Основні процесуальні гарантії та мінімальні стандарти, спрямовані на запобігання катуванню і жорстокому поведженню, включають надання військовополоненим доступу до зовнішнього світу, зокрема через засоби зв'язку,¹² проведення регулярних медичних оглядів,¹³ незалежний моніторинг,¹⁴ можливість подавати скарги на поведження та умови утримання,¹⁵ а також забезпечення ефективних розслідувань і притягнення винних до відповідальності.

---

⁴УВКПЛ «Поведження з військовополоненими та особами, які припинили участь у воєнних діях, в контексті збройного нападу Російської Федерації на Україну (24 лютого 2022 – 23 лютого 2023)», березень 2023 р.

⁵Див., зокрема: Третя Женевська конвенція, статті 13, 17 і 87; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, ст. 7; Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання («Конвенція проти катувань»), ст. 1.

⁶Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, ст. 4; Конвенція проти катувань, ст. 2(2).

⁷Див. Третю Женевську конвенцію, ст. 13; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, статті 6, 7 і 10, Конвенція проти катувань, ст. 16; ст. 75, Додатковий протокол I.

⁸Третя Женевська конвенція, ст. 12 та IV ст. 29.

⁹Третя Женевська конвенція, ст. 121.

¹⁰Стаття 130 Третьої Женевської конвенції; стаття 85(4)(b) Додаткового протоколу I.

¹¹Статті 8(2)(a)(ii) і (iii) і 8(2)(c)(i) Римського статуту. Російська Федерація не є стороною Римського статуту. Україна ратифікувала Римський Статут у серпні 2024 року (пункти 120-121 нижче) і раніше визнала юрисдикцію Суду щодо ймовірних злочинів за Статутом, які відбуваються на її території відповідно до ст. 12(3).

¹²Третя Женевська конвенція, розділ V.

¹³Третя Женевська конвенція, статті 30-31.

¹⁴Третя Женевська конвенція, ст. 126.

¹⁵Третя Женевська конвенція, ст. 78.

В. Українські військовополонені, утримувані Російською Федерацією

27. 3 березня 2023 року УВКПЛ провело конфіденційні інтерв'ю з 169 українськими військовополоненими¹⁶ та 5 утримуваними медичними працівниками (усі чоловіки)¹⁷ після їхнього звільнення з полону та отримання ними первинної медичної й психологічної допомоги від української влади. Більшість опитаних утримувалися в різних місцях, що дозволило УВКПЛ зафіксувати та проаналізувати 708 випадків інтернування (з яких 274 відбулися після березня 2023 року).¹⁸ УВКПЛ також опитало членів сімей, адвокатів, представників державних органів та інших співрозмовників, а також переглянуло відео- й фотоматеріали.¹⁹
28. Висновки УВКПЛ вказують на те, що російська влада систематично й широкомасштабно піддає українських військовополонених катуванню, жорсткому поводженню та утримує їх у нелюдських умовах.²⁰ Майже всі особи, опитані з березня 2023 року (169 зі 174), після публікації спеціально присвяченій цій темі доповіді УВКПЛ про поводження з військовополоненими, надали узгоджені та детальні свідчення про те, що їх катували або жорстко з ними поводитись під час полону. Із 165 військовополонених, які перебували в полоні після 1 березня 2023 року, 132 заявили, що порушення продовжувалися або відбувалися після цієї дати, що вказує на збереження раніше виявлених закономірностей.²¹

Методи катувань і жорсткого поводження

«Насильство було регулярним: кожного разу, коли я виходив із камери, йшов на подвір'я або в душ, та під час перевірок. Мене змушували стояти, широко розставивши ноги, в той час як мене били та піддавали ударів електрошокером. Мене били ногами в пах. Мені сказали, що це для того, щоб я не міг мати дітей».

– Український військовополонений описує усталене поводження в російській установі

---

29. Українські військовополонені повідомляли про використання широкого спектра методів катувань та жорсткого поводження. Найпоширеніші методи включали жорстоке побиття, удари електричним струмом, удушення, тривале перебування в стресових позах, надмірні фізичні навантаження, позбавлення сну, імітацію розстрілу, погрози жорстким насильством щодо військовополонених або їхніх сімей, а також приниження. У багатьох випадках порушники використовували такі інструменти, як електрошокери, військові телефони,²² кийки, пластикові труби, киянки, зброю, плоскогубці та ножі для

---

¹⁶З 1 березня 2023 року до 31 серпня 2024 року було обміняно лише декілька військовополонених жінок. УВКПЛ не змогло опитати їх, беручи до уваги принцип «не нашкодь» та повагу до потреб реабілітації.

¹⁷Ці дані включають п'ять інтерв'ю із затриманими медичними працівниками. Постійний медичний персонал, затримані державою, що тримає в полоні, з метою надання допомоги військовополоненим, не вважаються військовополоненими. Вони мають користуватися таким же ставленням і захистом, як і військовополонені. Див. Третю Женевську конвенцію, ст. 33.III, ст. 33.

¹⁸«Випадок інтернування» стосується кожного місця, як офіційного, так і неофіційного, в якому опитана особа перебувала під час свого полону.

¹⁹Висновки ґрунтуються на 203 інтерв'ю з українськими військовополоненими (179 чоловіків і 24 жінки) до 1 березня 2023 року.

²⁰Комітет ООН проти катувань вважає, що «катування застосовуються систематично, коли очевидно, що випадки катування, про які повідомляється, не є випадковими в певному місці чи в певний час, а є звичними, широко розповсюдженими та навмисними, принаймні на значній частині території відповідної країни. [...] Недосконале законодавство, яке на практиці дозволяє застосування катувань, може також посилювати систематичний характер цієї практики», «Додаток, коротка доповідь про результати розгляду справи щодо розслідування стосовно Туреччини» (15 листопада 1993 р.), A/48/44/Add.1, п. 39.

²¹УВКПЛ «Поводження з військовополоненими та особами, які припинили участь у воєнних діях, в контексті збройного нападу Російської Федерації на Україну (24 лютого 2022 – 23 лютого 2023)», березень 2023 р.

²²Вони використовуються для ураження електричним струмом.

вчинення цих дій, а також іноді нацьковували на військовополонених собак. УВКПЛ оцінило ці акти насильства як навмисне заподіяння сильного болю та страждань.

30. Опитані також часто згадували про різні форми сексуального насильства під час полону. 119 осіб повідомили про випадки сексуального насильства, включаючи зґвалтування, спроби зґвалтування, погрози зґвалтуванням та кастрацією, побиття або застосування електричного струму до геніталій, неодноразове примусове оголення та сексуальне приниження.

Обставини катувань та жорстокого поводження

31. Розповіді свідків свідчать про те, що катування та жорстоке поводження з українськими військовополоненими з боку російської влади були поширені на всіх етапах їхнього перебування в полоні та під час допитів. Опитані постійно повідомляли, що особливо жорстокому поводженню піддавалися військовополонені певних спеціальностей, зокрема артилеристи, а також військовослужбовці певних військових частин.²³
32. *Процедура прийомки:* 147 опитаних повідомили, що після прибуття до нової установи їх піддавали так званому «вітальному побиттю». УВКПЛ виявило 38 місць, де, за повідомленнями, відбувалися такі жорстокі побиття під час процедури прийому. Деякі особи зазнавали цієї процедури в п'ятьох різних установах. Це часто включало тривале побиття, зокрема «коридори побиття»²⁴, стресові позиції, використання електричного струму, нацьковування собак і сексуальне насильство, зокрема групове примусове оголення. Надзвичайна жорстокість цих процедур, як видається, була спрямована на зламання духу новоприбулих.
33. *Допити:* 139 опитаних повідомили, що під час допитів російська влада застосовувала катування та жорстоке поводження, часто допитуючи їх по кілька разів у різних місцях.²⁵ Ці допити зазвичай були спрямовані на отримання інформації або вибивання зізнань чи свідчень, зокрема щодо вчинення нібито воєнних злочинів. Військовополонені зазначали, що таке жорстоке поводження відбувалося під час допитів, проведених Федеральною службою безпеки (ФСБ), російськими збройними силами, Федеральною службою виконання покарань Росії (ФСВП), а також, меншою мірою, Слідчим комітетом Російської Федерації та прокуратурою.
34. *Практики під час інтернування:* опитані надали свідчення про регулярні та неодноразові акти катування і жорстокого поводження з цілими групами військовополонених у 38 місцях, які переважно підпорядковані ФСВП²⁶ та російським збройними силами.²⁷ Це включало надмірні фізичні навантаження,²⁸ тривале перебування в стресових позах, як-от «розтяжка»,²⁹ а також побиття, сексуальне насильство, застосування електрошокерів і нацьковування собак під час планових перевірок камер та переміщень по установі. Військовополонених часто змушували виконувати ці процедури оголеними, вони також піддавались побиттю та ударам струмом по статевих органах. Багато процедур супроводжувались приниженнями: наприклад, полонених змушували заучувати та співати російські патріотичні пісні або вигукувати проросійські гасла.
35. Заявленою метою такого поводження зазвичай було «покарання» військовополонених за «недотримання правил». Опитані розповідали, що охоронці вигадували причини для покарання, зокрема нездійсненні завдання або звинувачення на кшталт «ходиш занадто повільно». Таке поводження також називали «вихованням» чи «реабілітацією» українських військовополонених. Майже

---

²³ Деталі опущено з метою захисту.

²⁴ «Коридори побиття» означають ряди охоронців або інших посадових осіб, які били військовополонених, коли їх змушували ходити або бігати коридорами.

²⁵ Опитуваних також могли допитувати відразу після захоплення, що не включено в цю статистику.

²⁶ Наприкінці 2023 року СІЗО на окупованих частинах Донецької та Луганської областей повністю перейшли під контроль пенітенціарної системи Росії.

²⁷ Інциденти, які приписують російським збройними силами, здебільшого відбувалися в транзитних місцях.

²⁸ Наприклад, вимога зробити 1000 присідань або стояти чи ходити цілий день.

²⁹ Стояння з широко розставленими руками і ногами, яке викликає значне напруження та сильний біль у м'язах.

всі опитані заявили, що були свідками катувань або жорстокого поводження з іншими військовополоненими і бачили тілесні ушкодження, спричинені такими діями.

36. **Умови утримання:** опитані постійно описували нелюдські умови, в яких вони перебували під час полону. УВКПЛ виявило 69 місць, де умови утримання вважалися нелюдськими, а в деяких випадках навіть еквівалентними катуванням. За словами військовополонених, у більшості з цих місць не вистачало їжі, а їжа, яка надавалась, мала низьку поживну цінність. Багато з них повідомляли про постійне відчуття голоду та виснаження, внаслідок чого деякі втратили до третини або половини своєї ваги під час перебування в полоні. Також часто згадувалося про неналежне медичне обслуговування. Багато військовополонених боялися звертатись за медичною допомогою, оскільки існувала загроза побиття навіть через такі запити. Вони повідомляли про холод у камерах через відсутність опалення та теплої одягу, а також про недостатню кількість ліжок та переповненість камер. У поєднанні з антисанітарними умовами, це спричиняло часті випадки діареї, туберкульозу, шкірних захворювань та гнійних ран, що залишались без лікування. У деяких опитаних, які перебували в полоні тривалий час, виникли серйозні й хронічні проблеми зі здоров'ям, а також були втрачені зуби.

Участь керівництва та координація між різними органами

«Я не хочу цього робити, але вибач, у мене є наказ. Я маю наказ не дати тобі розслабитися».

– Український військовополонений згадує розмову з охоронцем у слідчому ізоляторі (СІЗО).

---

37. Масове використання катувань і жорстокого поводження свідчить про те, що начальство та адміністрація місць утримання не могли не знати про умови, в яких утримувались українські військовополонені.
38. У багатьох задокументованих випадках катувань або жорстокого поводження були залучені різні державні органи, що свідчить про високий рівень координації та широку обізнаність щодо застосування катувань. Військовополонені наводили приклади змови між співробітниками ФСБ і ФСВП у процесі застосування катувань під час допитів. Також повідомлялось про використання катувань співробітниками ФСВП за вказівкою ФСБ або Слідчого комітету, зокрема для «підготовки» осіб до допитів. В окремих випадках катування здійснювались спільно місцевими співробітниками ФСВП і підрозділами спеціального призначення ФСВП («Спецназом») з різних регіонів Російської Федерації, які, як правило, змінювались між установами щомісяця. Деякі ротації супроводжувались особливо жорстокими практиками та специфічними формами катувань.
39. У деяких випадках опитані особи свідчили про те, що чули накази керівництва щодо катування військовополонених або були свідками катувань, які відбувались на очах у начальства або перед внутрішніми відеокамерами. Іншим військовополоненим перед звільненням пропонували підписати заяви або записати відео, в яких стверджувалось, що з ними поводитись добре, що є очевидною спробою приховати правопорушення.
40. Ще одним свідченням того, що адміністрація установ знала про катування та жорстоке поводження і могла їм запобігти, є той факт, що в певні моменти умови утримання значно покращувались. Опитані зазначали, що таке покращення було пов'язане з певними подіями, як-от візитами високопосадовців або просто за наказом адміністрації. Наприклад, в одному з місць несвободи в Російській Федерації опитаний чув розмову охоронців, які обговорювали наказ адміністрації припинити катування військовополонених навесні 2023 року. Після цього випадки жорстокого поводження стали рідкістю. Також після того, як фотографії надзвичайно худих і виснажених звільнених українських військовополонених стали широко розповсюджені в українських та міжнародних ЗМІ, військовополонені, звільнені в ході наступних обмінів, повідомляли, що отримували достатню кількість якісної їжі за кілька тижнів до обміну.

Місця утримання

41. Російська Федерація утримує українських військовополонених переважно в пенітенціарних установах та протягом тривалого часу, що є порушенням Третьої Женевської конвенції.³⁰ На основі інтерв'ю з українськими військовополоненими УВКПЛ виявило 60 неофіційних або транзитних місць, а також визначило географічне розташування 76 офіційних установ³¹ для утримання українських військовополонених. З них 45 установ розташовані на окупованій Росією території України,³² а 31 – в Російській Федерації. Офіційні місця включають слідчі ізолятори, виправні колонії, місця тимчасового утримання (часто ізолятори поліції), намети, а також військові бази та управління.
42. Описані вище схеми катувань і жорстокого поводження відбувалися в різних типах місць несвободи в багатьох регіонах. УВКПЛ зафіксувало випадки катувань або жорстокого поводження у 57 офіційних установах, розташованих на окупованій території України та в Російській Федерації. Більшість інцидентів мали місце в закладах, підпорядкованих ФСВП. Розповіді військовополонених свідчать про те, що подібні практики катувань, зокрема під час перевірок у камерах або процедур прийомки, були характерні для більшості установ у різних регіонах. У щонайменше 33 офіційних закладах військовополонені повідомили, що їх утримували разом з українськими цивільними особами, які, на їхню думку, зазнавали подібного поводження, хоч і в меншій мірі, ніж військовополонені.³³
43. Опитані зазначили, що в шести установах, розташованих як на окупованій території України, так і в Російській Федерації, умови утримання та поводження були порівняно кращими, а випадки катувань або жорстокого поводження траплялись лише в окремих випадках. Серед них військовополонені описали дві установи, в яких умови були «зразкові», зокрема був наявний регулярний доступ спостерігачів, що, здавалось, слугували демонстрацією дотримання міжнародних стандартів. І, навпаки, в одній установі на окупованій території України, де умови тримання покращилися протягом 2023 року, ситуація значно погіршилась після прибуття наприкінці року спецназу з Російської Федерації.

Періодичність і тривалість

«Не було жодного дня, щоб нікого не били».

– Український військовополонений описує поводження в офіційній установі в Російській Федерації

---

44. Українські військовополонені повідомляли, що вони піддавалися катуванням і жорстокому поводженню не один чи два рази, а неодноразово, – часто щодня або щотижня, протягом періодів утримання, що тривали до 12 місяців у різних місцях. 143 військовополонених повідомили про випадки катувань та жорстокого поводження в більш ніж одному місці утримання, деякі з них – у шести різних закладах. Всі опитані описали неодноразові акти катувань, свавільну поведінку охоронців і нелюдські умови, які тривали протягом тривалого часу (від місяців до кількох років),³⁴ у тому числі випадки, що мали місце в 2024 році. Проте деякі українські військовополонені відзначали, що частота катувань і жорстокого поводження зменшилась наприкінці їхнього перебування в полоні, після тривалого часу, проведеного в одному й тому ж закладі.

---

³⁰Третя Женевська конвенція, ст. 22.

³¹У 14 з цих місць українські військовополонені утримувалися лише від кількох годин до двох діб.

³² Сюди також відносяться об'єкти, де військовополонені перебували протягом коротких періодів часу, наприклад, поліцейські дільниці.

³³Про поводження з цивільними затриманими див. пункти 94 і наступні нижче.

³⁴Усі опитані військовополонені провели в полоні не менше 12 місяців.

Смерті внаслідок катувань і жорстокого поводження³⁵

45. У період з 1 березня 2023 року по 31 серпня 2024 року УВКПЛ зафіксувало смерть десяти українських військовополонених (усі чоловіки) і одного утримуваного медичного працівника у місцях утримання внаслідок катувань, поганих умов утримання або неналежної медичної допомоги. Ці інциденти відбулися у дев'яти різних регіонах на окупованій території України та в Російській Федерації. Крім того, УВКПЛ має інформацію про спроби самогубства в місцях несвободи, зокрема один задокументований випадок.

Процесуальні гарантії, мінімальні стандарти та превентивні заходи

«Якщо за дверима буде стояти чоловік з кийком, звичайно, що ви скажете, що все добре».

– Український військовополонений про інспекційний візит прокурорів

---

46. Процесуальні гарантії та мінімальні стандарти, що є критично важливими для запобігання катуванням і жорсткому поводженню, часто не дотримувались або застосовувались неефективно. Доступ військовополонених до зовнішнього світу, зокрема через засоби зв'язку, або заборонявся, або зазнавав суттєвих обмежень³⁶ і затримок. Лише кілька військовополонених мали можливість телефонувати своїм сім'ям протягом утримання; іноді це було можливим завдяки тому, що окремі охоронці або слідчі дозволяли їм користуватися своїми приватними телефонами. Хоча медичні огляди іноді проводилися після прибуття до нової установи, зазвичай вони не були націлені на виявлення або документування ознак катувань або жорстокого поводження. Деякі опитані навіть повідомляли, що лікарі брали участь у жорсткому поводженні або ігнорували його, коли це відбувалось на їхніх очах.
47. З початку повномасштабного вторгнення в Україну Російська Федерація відмовляє УВКПЛ у доступі до українських військовополонених, які перебувають під її контролем. Більшість опитаних (134 військовополонених) зазначили, що під час перебування в полоні їх не відвідували незалежні спостерігачі. У тих небагатьох випадках, коли такі відвідування відбувалися, військовополонені зазвичай не мали можливості провести конфіденційні інтерв'ю зі спостерігачами. В одній з установ у Російській Федерації кілька опитаних повідомили, що адміністрація приховала велику групу військовополонених, а з рештою ув'язнених перед візитом незалежних моніторів поводитися краще.
48. Прокурори з Російської Федерації регулярно відвідували установи. Однак 59 опитаних військовополонених повідомили, що вони не наважувалися подавати скарги через попередження, отримані від охоронців, а також через загальну атмосферу страху. Вони вказали, що працівники прокуратури могли бачити погані умови утримання в місцях несвободи, але не спілкувалися з військовополоненими. Також військовополонені зазначили, що не помітили жодних змін у поводженні з ними або в умовах утримання після таких візитів.

---

³⁵ Див. пункти 100-101 нижче щодо випадків страт військовополонених поза межами місць утримання, задокументованих УВКПЛ.

³⁶ Лише 21 опитаному військовополоненому дозволили надати інформацію своїм родинам про своє місцезнаходження.

«Ти не людина. Ми з тебе овоч зробимо, щоб ти не служив більше».

– Український військовополонений розповідає про типові слова охоронців під час щоденних планових перевірок камер

49. Незважаючи на те, що стаття 21 Конституції Російської Федерації забороняє катування, насильство та інші жорстокі або такі, що принижують гідність, форми поведження чи покарання, катування досі не криміналізовано як окремий злочин у Кримінальному кодексі.³⁷
50. У червні 2023 року російський парламент ухвалив закон, який звільняє від кримінальної відповідальності чинних військовослужбовців та осіб, які добровільно вступили або були призвані до російських збройних сил, після нагородження державними відзнаками або завершення військової служби у зв'язку з віком, пораненням, закінченням воєнного чи мобілізаційного стану. Крім того, кримінальні справи проти таких військовослужбовців можуть бути призупинені на вимогу командування.³⁸ У березні 2024 року Російська Федерація внесла зміни до Кримінального кодексу, які ще більше розширили звільнення від кримінальної відповідальності для цих категорій осіб.³⁹
51. Російські урядовці, громадські діячі та державні ЗМІ регулярно вживають дегуманізуючу лексику стосовно українських військовополонених,⁴⁰ що сприяє формуванню атмосфери, в якій катування та жорстоке поведження нормалізуються та стають більш прийнятними. Українські військовополонені повідомляють, що ті, хто застосовував до них катування, часто використовували дегуманізуючі терміни, називаючи їх «нацистами», «фашистами» тощо.
52. Крім того, деякі російські громадські діячі прямо закликали до поведження з українськими військовополоненими, яке є явно незаконним згідно з міжнародним правом. Наприклад, у травні 2024 року командир російського воєнізованого угруповання «Русич», яке пов'язане зі збройними силами та силовими структурами Росії, в інтерв'ю зізнався, що здійснював страти українських військовополонених і закликав до їхнього проведення.⁴¹ 16 липня 2024 року заступник голови Ради безпеки Російської Федерації повторив⁴² заклики до страти українських військовослужбовців на своєму каналі в соціальних мережах, що має понад 1,3 мільйона підписників.⁴³

---

³⁷Відповідальність за катування настає за кількома статтями Кримінального кодексу РФ, у тому числі 117 (жорстоке поведження), 286 (зловживання владою), 302 (примус до дачі показань) і 356 (застосування заборонених засобів і методів ведення війни).

³⁸Закон № 270-ФЗ «Про особливості кримінальної відповідальності осіб, які беруть участь у військовій спеціальній операції», детальніше див. УВКПЛ «Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 1 лютого – 31 липня 2023 р.» вересень 2023 р., пп. 128-129.

³⁹Федеральний закон № 64-ФЗ «Про внесення змін до Кримінального кодексу Російської Федерації та Кримінально-процесуального кодексу Російської Федерації». Докладніше див. УВКПЛ «Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні (1 березня – 31 травня 2024 р.)», липень 2024 року, п. 81.

⁴⁰Такий публічний дискурс часто зображує українців не людьми, а наголошує на понятті «денацифікації» України, див. наприклад: «Ситуація з правами людини в Україні, доповідь Міністерства закордонних справ Російської Федерації, Москва 2024 р.», за посиланням: https://mid.ru/en/foreign_policy/humanitarian_cooperation/1953458/ (дата останнього доступу 15 серпня 2024 р.).

⁴¹Принаймні п'ять подібних посад тієї самої групи з жовтня 2022 року по лютий 2024 року є в наявності в УВКПЛ; див. також УВКПЛ «Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні (1 березня 2024 року – 31 травня 2024 р.)», п. 63.

⁴²МГП забороняє віддавати накази, що передбачають, що не повинно бути вцілілих, погрожувати цим супротивнику або вести воєнні дії на цій підставі. Це закріплено в Додатковому протоколі I до Женевських конвенцій, статті 40, а також у Третій Женевській конвенції, статті 40, та статті 121.

⁴³Доступно за посиланням https://t.me/medvedev_telegram/517 (дата останнього доступу 23 липня 2024 року).

53. УВКПЛ не відомо про жодні кримінальні переслідування або засудження в Російській Федерації осіб, які, як стверджується, застосовували катування або жорстоке поводження до українських військовополонених.⁴⁴

С. Російські військовополонені, утримувані Україною

54. У період з 1 березня 2023 року до 31 серпня 2024 року УВКПЛ продовжувало мати регулярний і безперешкодний доступ до російських військовополонених в офіційних місцях утримання на території, підконтрольній Уряду України. Це включало слідчі ізолятори (СІЗО), де тимчасово утримують військовополонених, а також спеціальні табори для інтернованих осіб.
55. 3 березня 2023 року УВКПЛ провело конфіденційні інтерв'ю з 205 російськими військовополоненими (усі чоловіки),⁴⁵ з яких 194 були захоплені після 1 березня 2023 року. Оскільки більшість опитаних утримувалися в декількох місцях, УВКПЛ змогло зафіксувати понад 740 окремих випадків інтернування. Висновки цього розділу також базуються на спостереженнях на місцях під час візитів до таборів для інтернованих військовополонених і СІЗО.
56. З 205 опитаних російських військовополонених з березня 2023 року, 104 надали узгоджені та детальні свідчення про катування або інші форми жорстокого поводження, що свідчить про стійку тенденцію. За деякими винятками, такі акти жорстокого поводження мали місце на початковому етапі інтернування.

Методи катувань і жорстокого поводження

«Шестеро-восьмеро чоловіків по черзі били мене ногами та руками, використовуючи молотки, кийки та металеві труби. Це тривало 3-4 години. Один з чоловіків сказав, що вони робили це для того, щоб змусити нас [військовополонених] говорити на наступних допитах.»

– Російський військовополонений про катування у гаражі.

---

57. Основними методами катувань і жорстокого поводження були жорстокі побої, зокрема по колінах і суглобах, погрози вбивством або фізичним насильством, а також, в меншій мірі, використання електричного струму. Порушники використовували різні предмети, зокрема гумові кийки, алюмінієві або дерев'яні бити/палиці, тактичні рукавички, електрошокери, військові телефони та інші електричні пристрої, як-от автомобільні акумулятори. Десятеро опитаних також повідомили про випадки сексуального насильства, включно з насильством, завданним статевим органам, і погрозами зґвалтуванням. УВКПЛ оцінило ці акти насильства як навмисне заподіяння сильного болю і страждань жертвам.

Місця інтернування

58. Переважна більшість випадків катувань або жорстокого поводження з російськими військовополоненими (про які повідомили 87 опитаних) сталися в неофіційних або транзитних місцях, як-от гаражі, підвали або приватні будинки. УВКПЛ виявило кілька таких місць, які зазвичай використовувались передовими підрозділами українських збройних сил,⁴⁶ або службами безпеки, розташованих у Донецькій, Харківській, Херсонській, Київській, Луганській і Запорізькій областях.

---

⁴⁴Вербальною нотою від 24 липня 2024 року УВКПЛ звернулося до органів влади Російської Федерації із запитом надати інформацію про заяви, розслідування та судові переслідування за катування та жорстоке поводження з військовополоненими, але не отримало відповіді.

⁴⁵Висновки з доповіді УВКПЛ щодо поводження з військовополоненими, опублікованої в березні 2023 року, ґрунтуються на 229 інтерв'ю з російськими військовополоненими (228 чоловіками та 1 жінкою), проведених до 1 березня 2023 року.

⁴⁶Ці підрозділи, як правило, можуть підпорядковуватися Міністерству оборони або Службі безпеки України.

Російські військовополонені утримувалися в цих місцях після евакуації з поля бою та до потрапляння в офіційні установи.

59. Наприклад, підвал у Покровську та гараж на території військового штабу в Краматорську, обидва розташовані в Донецькій області, використовувались для інтернування військовополонених з березня до жовтня 2023 року. З 33 військовополонених, які повідомили про утримання в цих місцях, більше половини розповіли про випадки жорстокого побиття та/або ураження електричним струмом.
60. В рамках офіційного інтернування російські військовополонені утримувались щонайменше в 15 офіційних установах, підпорядкованих Державній кримінально-виконавчій службі України (Міністерству юстиції України). У слідчих ізоляторах, які регулярно відвідувало УВКПЛ, російські військовополонені утримувались у спеціальних приміщеннях окремо від цивільних осіб.⁴⁷ Умови утримання в СІЗО та таборах⁴⁸ для військовополонених загалом відповідали нормам МГП з точки зору розміщення, харчування, гігієни, медичного обслуговування та контактів із зовнішнім світом.
61. Українська влада утримує російських військовополонених у пенітенціарних установах впродовж часу, що може досягати кількох місяців в очікуванні їхнього переведення до табору для інтернованих або в рамках підготовки до репатріації, що викликає занепокоєння відповідно до Женевської конвенції.⁴⁹

Обставини катування та жорстокого поводження

«Коли балаклава на обличчі просочилась кров'ю, вони просто заклеїли її скотчем, щоб кров не капала».

– Російський військовополонений розповів про катування під час етапування до Харкова

---

62. Випадки катування або жорстокого поводження з російськими військовополоненими відбувались переважно у двох контекстах: поводження з боку охоронців або допити в неофіційних або транзитних місцях на початкових етапах полону (про це повідомили 87 опитаних); та під час переміщення між місцями інтернування (про це повідомили 45 опитаних).⁵⁰
63. Під час допитів, спрямованих на отримання інформації від військовополонених,⁵¹ особи, які допитували, яких деякі респонденти змогли ідентифікувати як військовослужбовців українських збройних сил та Служби безпеки України (СБУ), застосовували насильство. Вони били військовополонених, наставляли на них зброю або робили постріл біля голови, а в деяких випадках використовували електричні пристрої для ураження струмом. Опитані також повідомили про побиття з боку охоронців або чоловіків на блокпостах під час переміщення між транзитними пунктами або на шляху до офіційних місць інтернування, зокрема до Харківського СІЗО.
64. В офіційних установах один російський військовополонений розповів, що йому погрожували під час допиту. Кілька опитаних зазначили про словесні образи в СІЗО або таборах, а дев'ятеро повідомили про побиття під час прийому до цих установ, у тому числі до виправних колоній.

---

⁴⁷Ст. 21-22 Третьої Женевської конвенції. За винятком рідкісних випадків, військовополонених не можна утримувати в ізоляторах або в пенітенціарних установах.

⁴⁸ Протягом звітного періоду УВКПЛ відвідало табори I, II та III, розташовані у Львівській, Вінницькій та Дніпропетровській областях.

⁴⁹«За винятком особливих випадків, які виправдані інтересами самих ув'язнених, вони не повинні бути інтерновані в пенітенціарних установах». Третя Женевська конвенція, ст. 22.

⁵⁰Деякі з осіб зазнавали катувань або жорстокого поводження в обох контекстах і враховувалися окремо для кожної статистики.

⁵¹Деякі військовополонені розповідали, що під час допитів їх просили надати особисті дані, зокрема дані про соціальні мережі та банківські рахунки, щоб вимагати гроші або примушувати членів родини до певних дій.

Періодичність і тривалість

65. Випадки катувань і жорстокого поводження здебільшого відбувалися на початкових етапах полону, коли російських військовополонених утримували на транзитних пунктах протягом кількох днів.⁵² Тридцять два опитаних повідомили про випадки катувань або жорстокого поводження в більш ніж одному транзитному пункті. Окрім рідкісних винятків, жорстоке поводження припинялось після прибуття військовополонених до офіційних місць інтернування.

Процесуальні гарантії, мінімальні стандарти та превентивні заходи

«Лікар провів огляд, зафіксував сліди побоїв і сказав записати, що це поранення, отримані на полі бою».

– Російський військовополонений про медичний огляд після прибуття до СІЗО.

---

66. Висновки свідчать, що в офіційних місцях інтернування загалом дотримувались процесуальних гарантій і мінімальних стандартів. Це включало можливість для військовополонених контактувати з сім'ями через листи та короткі телефонні дзвінки,⁵³ доступ до адвокатів у кримінальних справах і регулярні візити міжнародних та національних моніторингових організацій. Українська влада продовжувала покращувати умови утримання, зокрема, забезпечуючи доступ до телефонних дзвінків.
67. Більшість опитаних військовополонених повідомили, що після прибуття до СІЗО пройшли медичний огляд. Однак 15 респондентів зазначили, що медичний персонал ігнорував їхні скарги або видимі ознаки катувань чи жорстокого поводження. Деякі медичні працівники навіть рекомендували вказувати в документах, що травми були отримані в бою. Жоден з опитаних, хто мав явні ознаки жорстокого поводження під час медичного огляду, не знав про будь-які кроки, вжиті владою для вирішення цих проблем.

Відповідальність

68. Відповідно до статті 28 Конституції України, ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. Злочин катування прямо передбачений статтею 127 Кримінального кодексу України, а стаття 434 Кримінального кодексу встановлює кримінальну відповідальність за «жорстоке поводження з військовополоненими».⁵⁴
69. Офіс Генерального прокурора повідомив, що станом на 16 серпня 2024 року здійснюється п'ять досудових розслідувань за фактами можливого жорстокого поводження та умисного вбивства російських військовополонених за статтями 434 та 438 («порушення правил і звичаїв війни») Кримінального кодексу України. Водночас в рамках цих розслідувань жодній особі не було пред'явлено підозру.

---

⁵²У двох випадках російських військовополонених утримували відповідно три та п'ять місяців у неофіційних місцях інтернування, але вони не повідомляли про жорстоке поводження в цих місцях.

⁵³Проте деякі військовополонені мусили чекати довгий час, щоб зв'язатися зі своїми родинами через телефони, доступні лише в таборах.

⁵⁴Стаття 434 Кримінального кодексу України передбачає кримінальну відповідальність за жорстоке поводження з військовополоненими, якщо це поводження мало місце повторно, відзначалося особливою жорстокістю або було спрямоване проти хворих і поранених. Також відповідальність настає за недбале виконання обов'язків щодо хворих і поранених особами, яким доручено забезпечувати їх лікування та піклування, за відсутності ознак більш тяжкого правопорушення. За ці дії передбачене покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 3 років.

IV. ВПЛИВ ПРОВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ НА ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ

A. Загальна шкода для цивільного населення

70. У періоді, що охоплюється цією доповіддю, значно зросла кількість жертв серед цивільного населення. Щонайменше 589 цивільних осіб загинули (324 чоловіки, 238 жінок, 14 дівчаток і 13 хлопчиків), а 2 685 отримали поранення (1 353 чоловіки, 1 155 жінок, 104 хлопчиків та 73 дівчаток) з 1 червня по 31 серпня 2024 року насильство, пов'язане з конфліктом збільшилося на 45%, порівняно з попереднім тримісячним періодом.⁵⁵ Липень 2024 року став найсмертоноснішим місяцем для цивільного населення з жовтня 2022 року, головним чином через масштабну атаку російських збройних сил по всій Україні 8 липня (див. нижче).

ЖЕРТВИ СЕРЕД ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ, ЗА ВІКОМ ТА СТАТТЮ

з 1 червня до 31 серпня 2024 року

Дата створення: 18 вересня 2024 року

Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

71. У періоді, що охоплюється цією доповіддю, зберігались деякі раніше виявлені тенденції. Наприклад, більшість жертв серед цивільних (98%) були спричинені використанням вибухової зброї з великим радіусом ураження в населених пунктах.⁵⁶ Як і раніше, більшість цивільних осіб, а саме 89%, (518 загиблих і 2 411 поранених) постраждали на території, підконтрольній Уряду України, і лише 11% (71 загиблий і 274 поранених) – на території України, окупованій Російською Федерацією. Найбільше постраждали люди старшого віку, особливо жінки.⁵⁷ З 2 092 жертв поблизу лінії зіткнення (на основі

⁵⁵Реальні цифри, ймовірно, є вищими, оскільки деякі повідомлення про жертви серед цивільного населення все ще чекають на підтвердження. Відсутність доступу УВКПЛ до окупованої території і обмежений доступ до районів, розташованих поблизу лінії фронту, у деяких випадках ускладнюють повну перевірку. Щомісячні оновлення УВКПЛ щодо захисту цивільних осіб в Україні та загальної кількості жертв серед цивільного населення з 2014 року та з 24 лютого 2022 року див. <https://ukraine.un.org/en/resources/publications>.

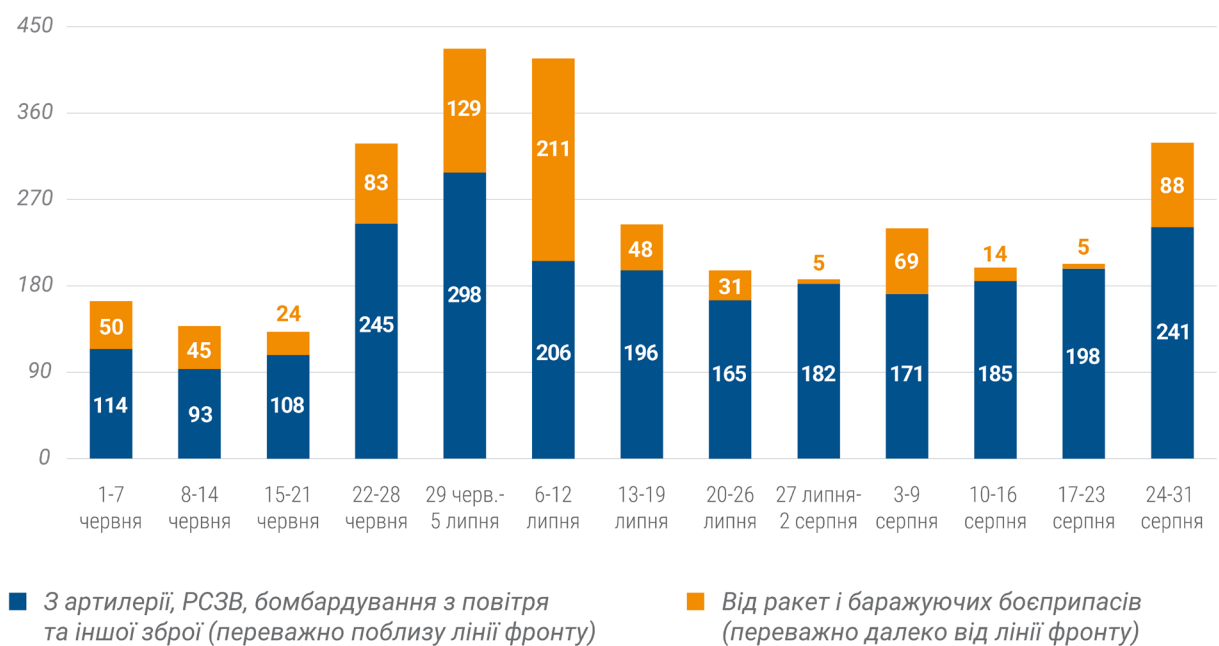
⁵⁶Близько 2 відсотків жертв сталися внаслідок інцидентів із застосуванням мін та вибухонебезпечних пережитків війни.

⁵⁷УВКПЛ «Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 1 березня 2024 р. – 31 травня 2024 р.», 3 липня 2024 р., п. 27.

наявних вікових даних),⁵⁸ 39% були старше 60 років, хоча ця група становить лише 25% загального населення.

ЖЕРТВИ СЕРЕД ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ, ЗА ТИЖНЯМИ І ТИПАМИ ЗБРОЇ

З 1 червня до 31 серпня 2024 року

Дата створення: 18 вересня 2024 року

Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

72. Незважаючи на бойові дії вздовж усієї лінії фронту, російські збройні сили поступово перемістили свої наступальні операції з півночі Харківської області⁵⁹ до Донецької області, що спричинило інтенсифікацію бойових дій у регіоні та зростання кількості жертв серед цивільного населення. За період, що охоплюється доповіддю, у частині Донецької області, підконтрольній Уряду України, було вбито щонайменше 200 цивільних і поранено 671, що на 129% більше, ніж у попередній тримісячний період. Одним із найтрагічніших інцидентів став ракетний удар по супермаркету в Костянтинівці 9 серпня, внаслідок якого загинуло 14 цивільних осіб (6 чоловіків, 5 жінок і 3 дівчини), а 44 отримали поранення (24 жінки та 20 чоловіків). В результаті посилення наступу російських сил українська влада 19 серпня була вимушена розпочати примусову евакуацію сімей з дітьми з міста Покровська Донецької області та навколишніх населених пунктів.
73. Хоча в окупованих частинах Донецької області не спостерігалось відповідного збільшення кількості жертв, УВКПЛ зафіксувало декілька інцидентів, які призвели до значних втрат серед цивільного населення в інших районах на окупованій території. Наприклад, 7 червня внаслідок обстрілу житлового району в окупованому с. Садове Херсонської області загинуло щонайменше 14 цивільних осіб (7 чоловіків, 6 жінок і 1 дівчинка), а також не менше 4 жінок отримали поранення. 23 червня вибух ракети з касетною бойовою частиною в прибережній зоні окупованого Севастополя на Кримському півострові забрав життя чотирьох людей і спричинив поранення десятків інших.⁶⁰

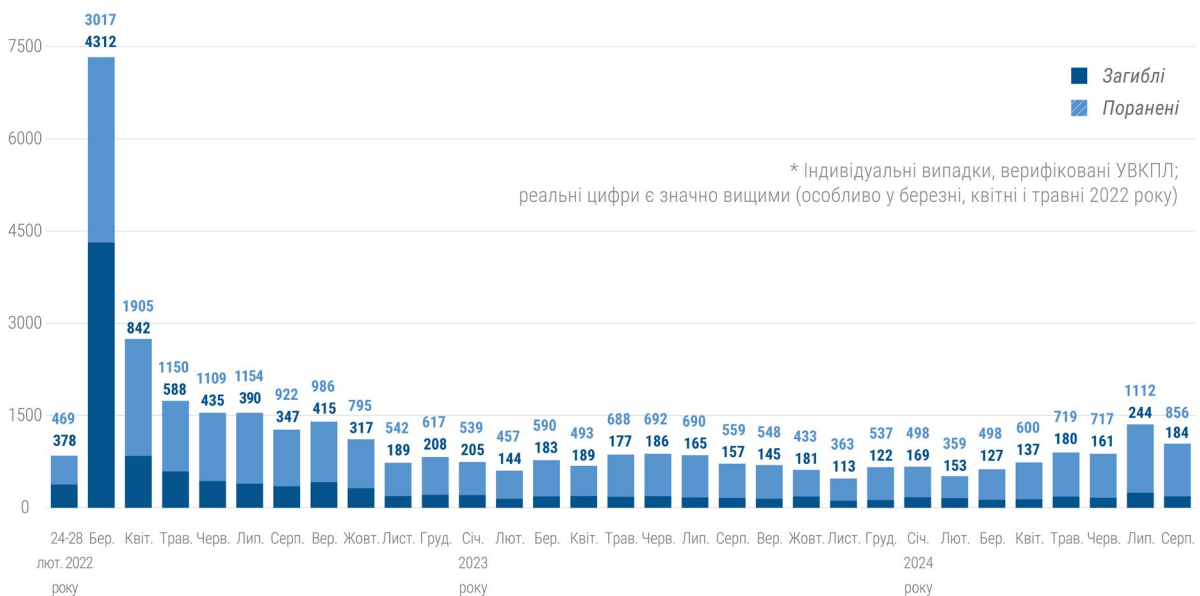
⁵⁸ Втрати серед людей старшого віку поблизу лінії фронту в основному викликані артилерійськими обстрілами, реактивними системами залпового вогню, атаками безпілотників та бомбардуванням з повітря.

⁵⁹ Для отримання додаткової інформації про наземний наступ російських збройних сил на Харківщину див. УВКПЛ «Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 1 березня 2024 року – 31 травня 2024 року», 3 липня 2024 року, пункти. 21-25.

⁶⁰ Інцидент, що стався 23 червня в Севастополі, повторив подібний випадок в Одесі 29 квітня, коли частина боєприпасу ракети вибухнула на набережній, внаслідок чого загинуло 8 мирних жителів, а 30 отримали поранення.

74. Серед підтверджених УВКПЛ жертв було 30 працівників закладів охорони здоров'я, 6 гуманітарних працівників і 24 співробітники аварійно-рятувальних служб. За період, що охоплюється доповіддю, загинули щонайменше троє працівників ЗМІ, а вісім отримали поранення. Один працівник ЗМІ загинув, а п'ятеро були поранені 24 серпня в Краматорську, коли ракета влучила в готель, де вони перебували. Двоє працівників ЗМІ загинули, а троє були поранені на території, окупованій Російською Федерацією, та в самій Росії. Протягом періоду, що охоплюється доповіддю, в результаті бойових дій були пошкоджені або зруйновані щонайменше 138 навчальних закладів і 60 медичних установ на території, підконтрольній Уряду України, а також 18 навчальних закладів і 6 медичних установ на окупованій території. У кількох випадках УВКПЛ задокументувала, що обладнані камерами безпілотні літальні апарати завдавали ударів по чітко позначеним гуманітарним транспортним засобам або об'єктам на території, підконтрольній Уряду України, що викликає занепокоєння щодо можливого навмисного вибору цих цілей для атак.
75. З 24 лютого 2022 року внаслідок насильства, пов'язаного з конфліктом, загинуло щонайменше 11 743 цивільні особи (5 692 чоловіків, 3 534 жінок, 338 хлопчиків, 275 дівчаток, а також 28 дітей і 1 876 цивільних осіб, стать яких не відома) і було поранено 24 614 осіб (9 000 чоловіків, 6 521 жінка, 769 хлопчиків, 553 дівчинки, а також 285 дітей і 7 486 цивільних осіб, стать яких не відома). УВКПЛ також зафіксувало, що внаслідок бойових дій було пошкоджено або зруйновано 1 358 навчальних закладів і 580 медичних установ.

ЖЕРТВИ СЕРЕД ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ З 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ, ПО МІСЯЦЯХ*

* Індивідуальні випадки, верифіковані УВКПЛ; реальні цифри є значно вищими (особливо у березні, квітні і травні 2022 року)

Дата створення: 18 вересня 2024 року

Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

Шкода цивільному населенню в Російській Федерації, зокрема в Курській області

76. 6 серпня регулярні підрозділи українські збройні сили здійснили вторгнення в Курську область на заході Російської Федерації, що межує з Сумською областю України, внаслідок якого відбувся перетин кордону з Російською Федерацією. Російська влада повідомила, що в період з 6 до 24 серпня внаслідок атак українських збройних сил загинуло щонайменше 12 цивільних осіб і 201 отримало поранення. УВКПЛ встановило імена чотирьох загиблих цивільних (трьох чоловіків та однієї жінки) і трьох поранених (одного чоловіка, однієї жінки та одного хлопчика) у різних населених пунктах Курської області. Обставини цих інцидентів і їхня приналежність наразі перевіряються. Обидві сторони, як українська, так і російська, повідомили, що через активізацію бойових дій тисячі людей були евакуйовані по обидва боки від кордону.
77. 14 серпня УВКПЛ надіслало вербальну ноту до російської влади з проханням надати доступ до районів Російської Федерації, які постраждали від бойових дій з лютого 2022 року. Це потрібно для моніторингу

дотримання прав людини та оцінки становища цивільних осіб, які постраждали внаслідок конфлікту. Станом на 31 серпня доступ не був наданий.

78. Загалом, російська влада повідомила, що в Белгородській, Курській, Липецькій, Ростовській, Брянській, Саратовській, Воронежській областях та Краснодарському краї⁶¹ загинуло 82 цивільні особи, і ще 750 осіб отримали поранення.

V. Атаки на українську енергетичну інфраструктуру

79. Протягом періоду, що охоплюється цією доповіддю, російські збройні сили продовжували систематично атакувати енергетичну інфраструктуру, критично важливу для цивільного населення України. Остання фаза цих атак відновилась 22 березня.⁶² З 1 червня по 31 серпня російські збройні сили провели чотири великі хвилі обстрілів енергетичних об'єктів по всій Україні, у кожній з яких було використано десятки ракет і баражуючих боеприпасів, на додачу до п'яти хвиль, що відбулись в попередні три місяці.⁶³ Атака 26 серпня, в якій було використано понад 100 ракет і 100 безпілотників, стала однією з найбільших повітряних атак за весь час.
80. Атаки здійснювались синхронно з суші, повітря і моря з використанням високоточних засобів ураження, націлених на конкретні об'єкти енергетичної інфраструктури, що вимагало високого рівня військової координації. З березня 2024 року атаки були спрямовані на об'єкти електроенергетики у 20 областях України, включно з Києвом. Багато об'єктів зазнали неодноразових ударів, деякі були повністю знищені.
81. Якщо в зимовий період 2022-2023 років основними цілями атак були системи передачі електроенергії, зокрема електричні підстанції, то в 2024 році об'єктами нападів все частіше стають саме потужності електрогенерації. Починаючи з 22 березня, УВКПЛ зафіксувало 36 атак на 20 об'єктів електроенергетики на території, підконтрольній Уряду України, з яких 10 стались протягом періоду, що охоплюється цією доповіддю.
82. Остання кампанія атак значно знизила потужності електрогенерації України. З березня 2024 року внаслідок атак було зруйновано близько 9 гігават потужностей, що дорівнює приблизно половині обсягу електроенергії, необхідної взимку 2023-2024 років під час пікових періодів споживання. Дефіцит електроенергії змусив українську владу запровадити віялові відключення електроенергії по всій країні, особливо під час спеки на початку липня, коли в деяких регіонах відключення тривали понад 12 годин на добу.
83. Масштабні атаки на енергетичну інфраструктуру та тривалий час, необхідний для заміни знищеного обладнання, свідчать, що наступної зими в Україні ймовірно буде значний дефіцит електроенергії. Урядовці прогнозують, що дефіцит може виникнути в пікові періоди споживання, що призведе до позбавлення людей основних послуг, як-от опалення, і негативно вплине на економічні, соціальні та культурні права громадян України. Це особливо вразить окремі групи населення: людей старшого віку, осіб з інвалідністю, дітей та осіб, що живуть за межею бідності.

---

⁶¹Перевірка повідомлень про жертви серед цивільного населення в Російській Федерації залишається складною через обмежений доступ та нестачу загальнодоступної інформації. Повідомлення про жертви, які були перевірені відповідно до методології УВКПЛ, включені до загальної статистики.

⁶²Для додаткової інформації див. ММПЛУ «Атаки на енергетичну інфраструктуру України: Шкода цивільному населенню, вересень 2024», доступно за посиланням https://ukraine.ohchr.org/sites/default/files/2024-09/UKR_Attacks_on_Ukraine%E2%80%99s_Energy_Infrastructure_Harm_to_the_Civilian.pdf.

⁶³Масштабні атаки на об'єкти енергетичної інфраструктури відбулися 22 і 29 березня, 11 і 27 квітня, 8 травня, 1, 20 і 22 червня і 26 серпня.

С. Масштабна російська атака 8 липня

84. Значною причиною великої кількості жертв серед цивільного населення під час періоду, що охоплюється доповіддю, стала масштабна скоординована атака Російської Федерації, під час якої були використані високоточні ракети для ударів по об'єктах у Києві, Дніпрі, Кривому Розі (Дніпропетровська область) та Київській області 8 липня.
85. Внаслідок атаки загинуло щонайменше 43 цивільні особи (22 жінки, 16 чоловіків, 3 дівчинки та 2 хлопчика), а 147 осіб отримали поранення (77 жінок, 63 чоловіків, 4 хлопчика та 3 дівчинки). Більшість жертв серед цивільного населення була зафіксована, коли ракета або уламки ракети влучили в житловий будинок у Шевченківському районі Києва (13 загиблих, 20 поранених), бізнес-центр у Солом'янському районі Києва (6 загиблих, 10 поранених), медичний центр у Дніпровському районі Києва (9 загиблих, 5 поранених) та ремонтно-механічний завод у Кривому Розі (10 загиблих, 46 поранених).
86. Унаслідок обстрілу також було зруйновано або пошкоджено чотири медичні заклади. У Києві ракета влучила у лікарняний комплекс, внаслідок чого загинули одна жінка і один чоловік, а щонайменше 18 цивільних осіб отримали поранення. Будівлю токсикологічного відділення дитячої лікарні «Охматдит» було зруйновано, а центр дитячої кардіології та кардіохірургії України зазнав значних пошкоджень. На основі негайної ретельної оцінки місця падіння, свідчень очевидців та відеозаписів, у тому числі моменту влучання ракети в лікарню, УВКПЛ дійшло висновку, що удар, найімовірніше, стався через пряме влучання ракети, а не внаслідок падіння уламків від збитої ракети.⁶⁴ Двома іншими медичними установами, які постраждали під час обстрілу 8 липня, були медичний центр з двома клініками у Києві та приватна медична клініка у Кривому Розі. Внаслідок цих атак загинуло п'ятеро медичних працівників, і четверо отримали поранення.

Д. Атаки на інфраструктуру української залізниці

87. УВКПЛ також задокументувало, що під час періоду, який охоплюється цією доповіддю кілька атак на об'єкти залізничної інфраструктури на території, підконтрольній Уряду України, призвели до значних жертв серед цивільного населення. Наприклад, 24 червня поблизу залізничного депо у Покровську Донецької області внаслідок атаки загинуло щонайменше 5 цивільних осіб, а 39 отримали поранення. 29 червня біля залізничної колії у Вільнянську Запорізької області внаслідок обстрілу загинули 8 цивільних осіб, а 37 отримали поранення. 14 липня внаслідок атаки біля залізничної станції в м. Буди Харківської області загинули 2 цивільні особи, а 25 отримали поранення.
88. Той факт, що атаки відбувалися вдень і в населених пунктах, сприяв великій кількості жертв серед цивільного населення. Щонайменше у двох випадках жертви серед цивільного населення були спричинені другим або третім ударом по тому ж самому місцю через 15-30 хвилин після першої атаки. Двоє загиблих і вісім поранених у цих випадках були працівниками служб екстреного реагування. УВКПЛ зафіксувало, що такі серійні удари (які іноді називають "практикою подвійного удару") раніше також призводили до значних жертв серед цивільного населення, особливо серед працівників служб екстреного реагування, які прибували на місця атаки.⁶⁵

---

⁶⁴Заява Верховного комісара ООН з прав людини «Тюрк засуджує хвилю ударів, у результаті яких загинули десятки цивільних осіб, у тому числі жінки та діти в лікарнях», 8 липня 2024 р., доступно за посиланням: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/07/ukraine-turk-deplores-wave-strikes-killing-dozens-civilians-ibling-women>.

⁶⁵УВКПЛ «Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 1 березня 2024 р. – 31 травня 2024 р.», 3 липня 2024р.

V. ПРАВА ЛЮДИНИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ, ОКУПОВАНІЙ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ

89. УВКПЛ раніше зафіксувало, що Російська Федерація, як окупаційна держава, порушила свої зобов'язання, вчиняючи широкомасштабні порушення прав мешканців на життя, фізичну та психічну недоторканність, свободу і безпеку. Окрім того, вона незаконно обмежила основоположні свободи, як-от свобода вираження поглядів, зібрань, релігії та переконань на території України під її окупацією.⁶⁶
90. У червні 2024 року Європейський суд з прав людини у міждержавній справі, порушеній Урядом України, постановив, що Російська Федерація порушила низку положень Європейської Конвенції з прав людини під час окупації Криму.⁶⁷ Багато з цих порушень були задокументовані у попередніх доповідях УВКПЛ і продовжують документуватися.⁶⁸

A. Порушення зобов'язань окупаційної держави

91. Інтерв'ю з особами, які нещодавно виїхали з окупованої території, засвідчили, що на території, яка контролюється Російською Федерацією, продовжується тиск щодо отримання російського громадянства. Один із показових випадків стосується чоловіка шістдесяти років, який розповів, що, попри початкову відмову його та його дружини подавати заяву на отримання російського громадянства після окупації їхнього села в Запорізькій області в березні 2022 року, вони зрештою відчували, що не мають іншого вибору. озброєні представники окупаційної влади кілька разів приходили до них додому, змушуючи їх співпрацювати та цікавлячись їхнім громадянством. Одного разу вони конфіскували українські паспорти подружжя. Без російського паспорта, як пояснив чоловік, їм важко отримати медичну допомогу, укласти договір з інтернет-провайдером, сплатити за електроенергію або отримати автомобільну страховку. Інша подружня пара, яка виїхала з окупованих районів Херсонської області в липні разом із сином і літньою матір'ю, повідомила про посилення тиску щодо отримання російського паспорта у 2024 році, зокрема через збільшення випадкових перевірок документів на вулиці та залякування з боку російських збройних сил.
92. УВКПЛ також зафіксувало, що депортації з окупованої території до Російської Федерації та третіх країн тривають.⁶⁹ Під час періоду, який охоплюється цією доповіддю, шістьох кримських татар, раніше засуджених у Криму, було депортовано для відбування покарання у виправних колоніях у Росії. В іншому випадку педагогічний працівник з Запорізької області розповів, що окупаційна влада депортувала його та його дружину до Грузії в квітні 2024 року. Хоча в рішенні про депортацію, виданому Федеральною міграційною службою Росії, стверджувалось, що їх висилають за незаконний в'їзд на територію Росії, – жоден з них не мав російського громадянства, – один з представників окупаційної влади пояснив, що чоловіка депортують через відмову поновити роботу в навчальному закладі, яку він залишив після окупації його села в березні 2022 року.

---

⁶⁶Див. УВКПЛ «Ситуація з правами людини під час російської окупації території України та її наслідки», та УВКПЛ «Десять років окупації Російською Федерацією: права людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь, Україна», березень 2024 р.

⁶⁷Серед іншого, Суд встановив, що Російська Федерація порушила Європейську конвенцію з прав людини через масове впровадження російського законодавства в Криму, автоматичне надання російського громадянства жителям Криму, переведення кримських ув'язнених до пенітенціарних установ на території Росії, а також через існування адміністративної практики, що включала, серед інших порушень, насильницькі зникнення, свавільні арешти та жорстоке поводження/катування, утримання ув'язнених в неналежних умовах, переслідування і залякування релігійних лідерів, придушення засобів масової інформації та обмеження свободи зібрань. Ці висновки були зроблені у справі Європейського суду з прав людини «Україна проти Росії (щодо Криму)», заяви № 20958/14 та 38334/18, рішення від 26 червня 2024 року.

⁶⁸Попередні доповіді УВКПЛ про Україну див. <https://ukraine.ohchr.org/uk>.

⁶⁹Четверта Женевська конвенція, ст. 49.

93. Після прийняття призначеними Росією «народними зборами» в окупованих Донецькій, Луганській та Херсонській областях нових законів у березні 2024 року, що передбачають процедуру конфіскації «безхазяйного» житла, місцева влада почала публікувати списки сотень нібито «безхазяйних» об'єктів нерухомості. Ця публікація запускає 30-денний термін, протягом якого власники повинні фізично з'явитися до місцевих муніципалітетів і надати перелік документів, включно з російським паспортом, щоб заявити про своє право власності на будинок чи квартиру, які в іншому випадку стануть власністю муніципалітету. Практичні труднощі з поверненням на окуповану територію, ризик бути затриманим та вимога мати російський паспорт призводять до того, що багато людей, які виїхали з цієї території, ризикують втратити своє майно.
94. Під час періоду, який охоплюється цією доповіддю, окупаційна влада Криму збільшила темпи роздачі експропрійованих земельних ділянок військовослужбовцям, які брали участь у «спеціальній військовій операції» проти України. Якщо у травні 2024 року окупаційна влада оголосила, що розподілила 1 040 земельних ділянок російським ветеранам, то станом на 1 серпня їхня кількість сягнула 2 500, а також було оголошено про плани розподілу ще 1 000 земельних ділянок.⁷⁰ 26 серпня окупаційна влада Криму розширила наявні положення, щоб надати усім, хто підписав контракт з російськими збройними силами в Криму, право на безкоштовне отримання земельних ділянок.⁷¹ Раніше закон вимагав реєстрації місця проживання в Криму.

В. Право на життя, фізичну та психічну недоторканність, свободу і безпеку

Свавільні затримання, катування та насильницькі зникнення цивільних осіб

95. Під час періоду, який охоплюється цією доповіддю, УВКПЛ продовжувало документувати випадки свавільних затримань, катувань, зокрема сексуального насильства, та насильницьких зникнень цивільних осіб на окупованій території. Кілька нещодавніх випадків, зафіксованих УВКПЛ, свідчать про триваючі свавільні затримання і катування. УВКПЛ також задокументувало випадки свавільних затримань, коли окупаційна влада затримувала людей за те, що виглядало як законне здійснення права на свободу вираження поглядів або релігії та переконань. У деяких випадках постраждали поділилися інформацією з УВКПЛ на конфіденційній основі, побоюючись, що оприлюднення подробиць їхніх справ може призвести до негативних наслідків.
96. Багато з нещодавно задокументованих випадків сталися у 2022 і 2023 роках і підтвердили раніше зафіксовані тенденції.⁷² Наприклад, дві цивільні жінки, звільнені у травні 2024 року, розповіли про численні порушення належної правової процедури після їхнього затримання російською владою у червні та грудні 2022 року. Охоронці в СІЗО завдавали їм ударів кийками та електрошокерами як покарання за нібито дисциплінарні порушення. Вони також повідомили, що не отримували належної медичної допомоги під час тримання під вартою. В іншому випадку окупаційна влада в Херсоні неодноразово піддавала затриманого чоловіка побиттю, удушенню, катуванню водою, ураженню електричним струмом, зокрема по геніталіях, та погрозам кастрацією після його затримання у вересні 2022 року. Вони також згвалтували чоловіка анально металевим предметом, одночасно застосовуючи електричний струм до його ануса та статевих органів.

---

⁷⁰ Крим.Реаліті, «У Ленінському районі Криму влада РФ сформувала тисячу земельних ділянок для учасників війни проти України» (рос.), 31.07.2024, <https://ru.krymr.com/a/news-krym-leninskiy-rayon-tysyacha-zemelnykh-uchastkov-uchastnikam-voynu-ukrain%D0%B0/33057784.html> (дата останнього доступу 15 серпня 2024 р.).

⁷¹ Більш детальну інформацію можна знайти за посиланням: <https://mzem.rk.gov.ru/articles/1d04d264-b84e-4fe6-8e94-6b7786bfddcd>

⁷² Див., наприклад, УВКПЛ «Затримання цивільних осіб у контексті збройного нападу Російської Федерації на Україну» (24 лютого 2022 року – 23 травня 2023 року)», червень 2023 року.

97. УВКПЛ зафіксувало смерть 27 цивільних осіб (21 чоловіка та 6 жінок), які перебували під вартою, внаслідок катувань, відсутності медичної допомоги або нелюдських умов утримання під вартою, як на окупованій території, так і на території Російської Федерації, починаючи з 24 лютого 2022 року.

Вбивства цивільних осіб

98. Під час періоду, який охоплюється цією доповіддю, УВКПЛ підтвердило факт позасудової страти трьох цивільних осіб чоловічої статі в двох випадках, які сталися у березні 2022 року в Чернігівській області. Ці випадки також узгоджуються з раніше задокументованими тенденціями.⁷³ В одному з випадків російські збройні сили затримали трьох братів і піддавали їх катуванням протягом кількох днів, а потім вистрілили їм у голову і кинули в яму, яку закопали. Один з них вижив і зміг вибратися з ями після того, як її засипали.
99. Загалом, починаючи з 24 лютого 2022 року, УВКПЛ підтвердило свавільні страти 168 цивільних осіб (140 чоловіків, 23 жінок, 3 хлопчиків і 2 дівчаток) на території, підконтрольній російським збройним формуванням, зокрема в місцях позбавлення волі.

Страти українських військовополонених

100. Під час періоду, який охоплюється цією доповіддю, УВКПЛ підтвердило факти страти 14 українських військовослужбовців, які припинили участь у бойових діях (*hors de combat*), у семи випадках, що відбулись в попередні періоди. Одним із таких випадків стало захоплення групи українських військових російськими силами поблизу села Зайцеве в Донецькій області в серпні 2022 року. Під час евакуації один із російських військовослужбовців стратив захопленого українського військового за те, що той не рухався достатньо швидко. З 24 лютого 2022 року УВКПЛ задокументувало страту 42 українських військовослужбовців, які припинили участь у бойових діях (*hors de combat*), всі з яких були чоловіками.
101. Крім того, у червні та серпні 2024 року в соціальних мережах, зокрема на каналах, які підтримують російські збройні сили, з'явилися фото та відео, на яких видно трьох українських військових, що, ймовірно, були розчленовані або обезголовлені в різних випадках. Проведений на запит УВКПЛ аналіз підтвердив автентичність цих зображень і відео, пов'язавши їх із прикордонним пунктом «Колотилівка» між Україною та Російською Федерацією, де незадовго до цього відбувались бойові дії. Ці матеріали викликають серйозні занепокоєння щодо страти військових та/або наруга над їхніми тілами після смерті, що є грубими порушеннями МГП.⁷⁴

Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом

102. У доповнення до вже згаданих випадків сексуального насильства щодо військовополонених і цивільних затриманих, у період, що охоплюється цією доповіддю, УВКПЛ задокументувало вісім випадків сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. Вони стосуються семи жінок та одного чоловіка, і були скоєні у 2022 та 2023 роках військовослужбовцями російських збройних сил у житлових районах, що перебувають під їхнім контролем. У двох випадках російські солдати зґвалтували двох жінок, які пізніше народили дітей внаслідок цих зґвалтувань. Також УВКПЛ задокументувало два випадки сексуального насильства щодо представників ЛГБТІ спільноти, які сталися в Херсонській області в ті ж роки. В одному випадку російські солдати неодноразово домагалися трансгендерної жінки, а також вдарили її. В іншому випадку російський солдат скоїв сексуальне насильство щодо гея, торкаючись його сідниць і погрожуючи зґвалтуванням.
103. Загалом, з початку вторгнення 24 лютого 2022 року, УВКПЛ задокументувало 342 випадки сексуального насильства (щодо 236 чоловіків, 94 жінок, 10 дівчаток та 2 хлопчиків), скоєних представниками російських збройних сил, правоохоронних органів та пенітенціарної служби. З цих

⁷³УВКПЛ «Вбивства цивільних осіб: масові страти та напади на окремих цивільних осіб у Київській, Чернігівській та Сумській областях у контексті збройного нападу Російської Федерації на Україну», 7 грудня 2022 року.

⁷⁴Звичаєве міжнародне гуманітарне право, МКЧХ, правило 113.

випадків 279 стосувалися осіб, які перебували під вартою, включно з 88 цивільними затриманими, 187 військовополоненими та 4 іншими утримуваними особами. Сексуальне насильство в умовах утримання під вартою переважно зачіпало чоловіків і хлопчиків (233 чоловіка і 1 хлопчик) та 45 жінок. Ще 61 випадок стосувався цивільних осіб у житлових районах, переважно жінок і дівчаток (3 чоловіки, 47 жінок, 1 хлопчик, 10 дівчаток). Два випадки стосувалися жінок, які зазнали насильства під час так званої «фільтрації».⁷⁵

С. Громадянський простір і основні свободи

104. Під час періоду, який охоплюється цією доповіддю, окупаційна влада продовжувала застосовувати різноманітні правові норми з метою обмеження громадянського простору на окупованій території. Наприклад, суди у цей період засудили кримськотатарську газету «Qırım» («Къырым»), її головного редактора, а також засновника та генерального директора до сплати штрафів у трьох окремих справах за «дискредитацію російських збройних сил» і «зловживання свободою ЗМІ» через статтю, яка закликала жителів Криму не брати участь у «спеціальній військовій операції» Російської Федерації в Україні.
105. За даними з відкритих джерел, протягом цього періоду суди в Криму засудили 105 осіб (59 жінок і 46 чоловіків) за адміністративні правопорушення, пов'язані з «дискредитацією російських збройних сил»,⁷⁶ і 67 осіб (43 чоловіки та 24 жінки) за «демонстрацію нацистської символіки або прояв неповаги до російської держави».⁷⁷ Багато з цих справ стосувалися законного вираження поглядів, як, наприклад, у випадку головного редактора, зазначеного вище.⁷⁸ Усім визнаним винними за перше правопорушення було призначено штрафи.
106. Дії окупаційної влади продовжували впливати як на вірян, так і на духовенство різних релігійних громад на окупованій території. 1 липня 2024 року Красногвардійський районний суд Криму визнав двох чоловіків, «Свідків Єгови», винними у «екстремістській діяльності» і засудив до шести років умовного ув'язнення за обговорення Біблії та релігійних доктрин. 7 серпня було проведено обшуки у п'яти членів цієї спільноти в кількох населених пунктах у Криму, один з яких завершився затриманням літньої жінки, проти якої було порушено кримінальну справу за обвинуваченням в «екстремістській діяльності».
107. У червні 2024 року окупаційна влада знесла останній храм Православної церкви України (ПЦУ) в Криму на підставі рішення Євпаторійського міського суду, ухваленого ще у 2019 році. Крім того, розпочався судовий процес щодо позову окупаційної влади Криму про розпуск мусульманського релігійного центру «Алушта» через нібито «екстремістську діяльність».

D. Здійснення правосуддя та відповідальність

Відповідальність за порушення МГП та МППЛ

108. За повідомленнями російського видання «Коммерсант», 25 липня 2024 року Південний військовий окружний суд у Ростові-на-Дону (у Російській Федерації) розпочав розгляд справи двох російських

---

⁷⁵ Система перевірок безпеки та збору персональних даних, під час якої багато цивільних осіб були затримані на періоди від кількох днів до кількох місяців.

⁷⁶ Кодекс Російської Федерації про адміністративні правопорушення, ст. 20.3.3.; Російська Федерація Кримінальний кодекс, ст. 207.3 та ст. 280,3 .

⁷⁷ Кодекс Російської Федерації про адміністративні правопорушення, ст. 20.3 (1) «Пропаганда або публічна демонстрація нацистської атрибутики або символіки, або атрибутики або символіки екстремістських організацій, або іншої атрибутики або символіки, пропаганда або публічна демонстрація якої заборонені федеральними законами» і ст. 20.1 (3).

⁷⁸ Див. також УВКПЛ «Десять років окупації Російською Федерацією: права людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь, Україна», 28 лютого 2024 року.

військовослужбовців, обвинувачених у вбивстві дев'яти цивільних осіб у Волновасі, що знаходиться на окупованій території Донецької області, у жовтні 2023 року.⁷⁹

109. 26 червня 2024 року призначений Росією «військовий суд Луганської народної республіки» визнав російського офіцера винним і засудив його до 11 років позбавлення волі за вбивство молодої цивільної жінки, яке сталось у серпні 2023 року в Луганську. Суд позбавив його звання «Герой Російської Федерації», проте зберіг три інші військові нагороди, що дозволило офіцеру скористатися нормами російського законодавства, яке звільняє від кримінальної відповідальності військовослужбовців, які отримали державні нагороди.⁸⁰ За повідомленнями ЗМІ, під час судового засідання офіцер заявив про бажання повернутися до лав армії. 4 серпня проросійський Telegram-канал опублікував відео, де офіцер допитує українського військовополоненого, що свідчить про його повернення на окуповану територію та продовження військової служби.⁸¹

Винесення вироку щодо працівника ОБСЄ

110. 12 липня 2024 року так званий «верховний суд Донецької народної республіки» засудив українського працівника Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) до 14 років ув'язнення за звинуваченням у шпигунстві. Раніше аналогічні вироки були винесені ще двом місцевим працівникам ОБСЄ у Луганську. УВКПЛ висловило занепокоєння щодо повідомлень про тиск на обвинувачених, спрямований на примус свідчити проти себе, а також інших можливих порушень права на справедливий судовий процес, оскільки слухання відбувались за зачиненими дверима.⁸²

---

⁷⁹Див. також УВКПЛ «Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні, 1 серпня 2023 року – 30 листопада 2023 року», 13 грудня 2023 року, п. 46.

⁸⁰УВКПЛ «Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні, 1 лютого – 31 липня 2023 р.», вересень 2023 р., пп. 128-129.

⁸¹ Відео доступне за посиланням https://t.me/urga_74/1445 (переглянуто 2 вересня 2024 р.). Російські ЗМІ повідомляють, що чоловік, який вів допит, був раніше засудженим російським офіцером.

⁸²Див. також УВКПЛ, Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні, 1 грудня 2023 року – 29 лютого 2024 року, 26 березня 2024 року, п. 71.

VI. ПРАВА ЛЮДИНИ НА ТЕРИТОРІЇ, ПІДКОНТРОЛЬНІЙ УРЯДУ УКРАЇНИ

A. Громадянський простір і основні свободи

Свобода мирних зібрань, вираження поглядів і недискримінація

111. 16 червня у Києві пройшов перший з 2021 року Марш рівності “КиївПрайд”, в якому взяли участь приблизно 300-350 осіб. Контрдемонстрація відбулась в іншій локації. Завдяки ефективним заходам безпеки з боку адміністрації м. Києва та поліції захід відбувся без перешкод, а можливим сутичкам між обома групами вдалось запобігти. Основні вимоги учасників Маршу включали ухвалення двох законопроектів, спрямованих на посилення законодавства України щодо недискримінації, реєстрованих партнерств і захисту від злочинів на ґрунті ненависті.⁸³

Свобода релігії та переконань

112. Під час періоду, який охоплюється цією доповіддю, УВКПЛ продовжувало фіксувати випадки, що впливають на діяльність Української Православної Церкви (УПЦ).⁸⁴ 17 червня 2024 року Львівський окружний адміністративний суд підтримав рішення Дрогобицької міської ради про заборону діяльності УПЦ на території району з міркувань національної безпеки. Суд постановив, що місцева релігійна громада УПЦ не довела порушення своїх прав, проте не пояснив достатньо, чому ця заборона визнана необхідною та пропорційною для захисту громадської безпеки чи порядку, як того вимагає стаття 18 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. УВКПЛ відомо про щонайменше сім подібних рішень, ухвалених з лютого 2022 року, п'ять із яких стали остаточними без можливості оскарження.
113. В іншому випадку високопоставленого священнослужителя УПЦ було звільнено до Російської Федерації під час обміну полоненими 22 червня. Напередодні Вінницький апеляційний суд залишив без змін вирок, яким йому було призначено п'ять років позбавлення волі та конфіскацію майна за звинувачення у виправданні збройного конфлікту. Як у цьому випадку, так і в іншому, задокументованому УВКПЛ, священнослужителі УПЦ повідомляли про тиск з метою змусити їх зізнатися й погодитися на обмін із Російською Федерацією.
114. 20 серпня 2024 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій» (Закон № 3894-IX), який вносить зміни до законодавства, забороняючи діяльність в Україні Російської православної церкви та інших пов'язаних із нею релігійних організацій. Закон також забороняє релігійні об'єднання, що використовуються для «пропаганди ідеології русского міра».
115. Закон викликає занепокоєння щодо його відповідності міжнародним стандартам прав людини. Зокрема, він посилається на національну безпеку як підставу для обмеження свободи релігії, переконань і діяльності релігійних організацій.⁸⁵ Однак ні Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, ні Європейська Конвенція з прав людини не включають «національну безпеку» до переліку підстав для таких обмежень.

---

⁸³ Законопроект «Про інститут реєстрованих партнерств» № 9103 зареєстрований 13 березня 2023 року за посиланням <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41497> (дата останнього доступу 24 липня 2024 року) та Законопроект «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації» № 5488 зареєстровано 13 травня 2021 року за посиланням <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/26573> (дата останнього доступу 24 липня 2024 р.). Обидва законопроекти очікують на розгляд українського парламенту.

⁸⁴ Довідкову інформацію про попередні справи див., зокрема, УВКПЛ, Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 1 серпня 2022 р. - 31 січня 2023 р., 24 березня 2023 р., пп. 110-113.

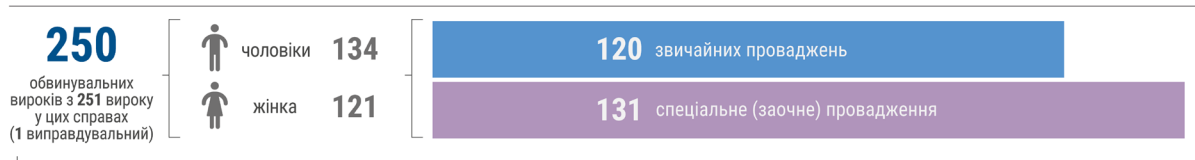
⁸⁵ У статті 2 зазначено, що іноземні релігійні організації можуть діяти в Україні, якщо їхня діяльність не загрожує національній і громадській безпеці, громадському порядку, здоров'ю, моралі, правам і свободам інших осіб.

В. Здійснення правосуддя та відповідальність

Кримінальне переслідування та винесення вироків у справах про «колабораційну діяльність»

116. У попередніх доповідях УВКПЛ задокументувало значну кількість випадків винесення вироків українськими судами осіб за обвинуваченнями у «колабораційній діяльності» за дії, до яких окупаційна держава могла їх законно змусити.⁸⁶ За оцінками УВКПЛ, під час періоду, який охоплюється цією доповіддю, 38 із 255 засуджених осіб підпадали під цю категорію, що вказує на тенденцію до зменшення кількості таких справ у 2024 році порівняно з 2022 і 2023 роками.

ВИРОКИ У СПРАВАХ ПРО «КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ» (СТАТТЯ 111-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ) 31 червня до 31 серпня 2024 року

Кількість вироків за видами правопорушень

* За типом посад в окупаційній владі

Дата створення: 18 вересня 2024 року Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

117. УВКПЛ також зафіксувало зменшення кількості нових справ, відкритих Офісом Генеральної прокуратури України за підозрою у «колабораційній діяльності». У періоді, який охоплює ця доповідь, було відкрито 511 нових справ, що менше порівняно з 652 новими справами за попередній тримісячний період. Це зменшення слідує за виданням внутрішніх інструкцій, поширених Офісом Генерального прокурора 15 травня, що були створені з метою забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права при переслідуванні осіб, підозрюваних у «колабораційній діяльності». Зокрема, інструкції вимагають, щоб особи не переслідувались за діяльність, до якої окупаційна держава може законно змусити відповідно до норм МГП.
118. 25 липня Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими, Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та СБУ презентували проект під назвою «Хочу к своим»,

⁸⁶ Стаття 51 Четвертої Женевської конвенції передбачає, що окупаційна держава може примушувати захищених осіб працювати на громадських службах або для забезпечення продовольством, житлом, одягом, транспортом чи охороною здоров'я населення окупованої країни.

запустивши вебсайт⁸⁷ з персональними даними засуджених осіб, затриманих у зв'язку з конфліктом. Переважно це були громадяни України,⁸⁸ які, як повідомляється, погодилися на обмін із Російською Федерацією. На вебсайті також було запропоновано заповнити анкету для громадян України, які бажають виїхати до Росії. Однак ця ініціатива викликала занепокоєння щодо дотримання прав людини, зокрема стосовно того, чи можуть особи, які перебувають у місцях позбавлення волі, надати добровільну та усвідомлену згоду на публічне оприлюднення своїх персональних даних. УВКПЛ також задокументувало випадки, коли затриманим особам пропонували угоду про визнання вини в обмін на можливість обміну, що вони сприймали як тиск. Такий підхід може збільшити кількість свавільних затримань цивільних осіб з обох сторін для їхнього подальшого обміну та створює ризики стигматизації цих осіб і їхніх родин.

Рішення Конституційного Суду України

119. Позитивним зрушенням стало те, що 18 липня 2024 року Конституційний Суд України визнав неконституційною частину 6 статті 615 Кримінального процесуального кодексу України,⁸⁹ яка передбачала автоматичне продовження строку досудового тримання під вартою на два місяці в разі неможливості розгляду справи компетентним судом.⁹⁰ Суд зазначив, що підстави для такої «неможливості розгляду» не були встановлені законодавством, і підтвердив, що тримання особи під вартою без належно обґрунтованого рішення суду може бути законним лише протягом 72 годин. Хоча практика застосування цього положення не є поширеною, УВКПЛ задокументувало окремі випадки його використання. Наприклад, нещодавно настоятель монастиря УПЦ, обвинувачений у злочині, пов'язаному з конфліктом, провів під вартою 54 дні, оскільки його тримання під вартою автоматично продовжилось після закінчення терміну дії запобіжного заходу в червні 2024 року, поки його справа не була розглянута судом.

Міжнародне кримінальне правосуддя

120. 15 серпня Президент України подав до Верховної Ради два законопроекти про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду.⁹¹ Закон про ратифікацію було ухвалено Верховною Радою 21 серпня та підписано Президентом 24 серпня. Проте він набуде чинності лише після прийняття імплементаційного закону про внесення змін до Кримінального кодексу України, який наразі ще не ухвалений.⁹²
121. Хоча це є позитивним кроком у напрямку забезпечення відповідальності, закон про ратифікацію містить заяву про невизнання юрисдикції Суду щодо воєнних злочинів, ймовірно скоєних громадянами України, протягом семи років з моменту набуття чинності Статутом.

---

⁸⁷ Більш детальну інформацію можна знайти за посиланням: <https://hochuksvoim.com/uk> (останній доступ 28 серпня 2024 року).

⁸⁸ Станом на 31 серпня на сайті розміщено 229 профілів.

⁸⁹ Це положення (ч. 6 ст. 615 Кримінального процесуального кодексу України) було введено 3 березня 2022 року після викликів, з якими зіткнулися слідчі та судові органи під час повномасштабного вторгнення.

⁹⁰ Положення втрачає чинність через три місяці після ухвалення рішення Конституційного Суду.

⁹¹ Проект Закону № 0285 від 15 серпня 2024 «Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього», доступно за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44724>; і проект Закону № 11484 від 15 серпня 2024 «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього», доступно за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44725>.

⁹² 15 серпня 2024 року Президент зареєстрував законопроект про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів у зв'язку з ратифікацією Римського статуту (проект Закону №11484). Проект Закону перебуває на розгляді у Верховній Раді.

VII. ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

122. Під час періоду, який охоплюється цією доповіддю, УВКПЛ надавало технічну допомогу з питань верховенства права, правосуддя, підзвітності, захисту цивільних осіб і груп, які перебувають у вразливому становищі, шляхом взаємодії з представниками різних гілок і рівнів Уряду України.
123. За погодженням з Представництвом ООН в Україні УВКПЛ підготувало спільні подання до Комітету ООН з прав людей з інвалідністю та Комітету ООН з насильницьких зникнень для інформації під час проведення ними відповідних розглядів України.
124. УВКПЛ також провело три тренінги для 54 правозахисників (39 жінок і 15 чоловіків), присвячені договірним і статутним органам правозахисних механізмів ООН і тому, як неурядові організації (НУО) можуть співпрацювати з ними.

VIII. РЕКОМЕНДАЦІЇ

125. У попередніх доповідях УВКПЛ було запропоновано низку рекомендацій, більшість з яких лишаються актуальними і потребують виконання. Порушення, зафіксовані протягом періоду, який охоплюється цією доповіддю, додатково підкреслюють необхідність реалізації таких рекомендацій:

126. Усім сторонам:

- a) Поважати та забезпечувати повне дотримання МГП, зокрема, під час ведення бойових дій та поводження з особами, які перебувають під захистом;
- b) Негайно, ретельно і неупереджено розслідувати всі випадки катувань або жорстокого поводження з військовополоненими, включно зі смертями під час утримання, та забезпечити відповідальність винних осіб;
- c) На основі Женевських конвенцій домовлятися про інтернування військовополонених та затриманих цивільних осіб на території нейтральних країн, особливо після тривалого утримання або у випадках поранення чи хвороби;
- d) Вживати максимальних заходів для мінімізації шкоди цивільному населенню, зокрема через ретельний вибір засобів і методів ведення бойових дій;
- e) Припинити застосування вибухової зброї з великою зоною ураження у населених пунктах, а також забезпечити нанесення на карту місць замінування для оперативного розмінування; і
- f) Забезпечити своєчасне та ефективне розслідування усіх можливих порушень МГП і МППЛ, притягти до відповідальності винних осіб, включно з представниками безпекових сил та командуванням, а також надавати підтримку постраждалим із врахуванням гендерних потреб, включаючи медичну, психологічну та юридичну допомогу, приділяючи особливу увагу конкретним потребам жінок, дівчаток, чоловіків і хлопчиків.

127. Російській Федерації:

- g) Негайно припинити використання збройних сил проти України та вивести збройні сили з її території відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН ES-11/1 від 2 березня 2022 року «Агресія проти України» та обов'язкового до виконання Наказу про тимчасові заходи, виданого Міжнародним Судом ООН 16 березня 2022 року;
- h) Негайно припинити та публічно засудити позасудові страти, катування, жорстоке поводження та сексуальне насильство щодо військовополонених і цивільних затриманих, а також припинити незаконні практики утримання під вартою;
- i) Визначити фактори ризику системних катувань у місцях позбавлення волі та забезпечити запобігання катуванню, зокрема через доступ до медичної допомоги та розширення зв'язків із зовнішнім світом;
- j) Забезпечити належні умови утримання для військовополонених і цивільних затриманих, у тому числі завдяки ефективному нагляду;
- k) Надати незалежним моніторам повний доступ до місць утримання українських військовополонених та цивільних затриманих, включно з можливістю проведення конфіденційних інтерв'ю;
- l) Створити змішану медичну комісію для забезпечення надання належного медичного лікування та репатріації або розміщення в нейтральній країні тяжкопоранених і хворих військовополонених;
- m) Припинити утримання військовополонених у пенітенціарних установах, якщо це не відповідає їхнім інтересам;
- n) Встановити кримінальну відповідальність за катування відповідно до міжнародного права і скасувати положення Кримінального кодексу та інших законодавчих актів, які звільняють від кримінальної відповідальності осіб, що проходять службу в російських збройних силах;
- o) Використовувати інтернування цивільних осіб лише як винятковий захід відповідно до Четвертої Женевської конвенції. Забезпечити періодичний перегляд рішень про інтернування і звільнення всіх затриманих цивільних осіб, як тільки обставини, що виправдовують їхнє затримання, перестануть існувати;

- p) Дотримуватися зобов'язань за МГП на окупованій території України і забезпечувати громадський порядок та безпеку, у тому числі шляхом поваги до чинного законодавства України, за винятком випадків, коли це абсолютно неможливо; і
- q) Посилити співпрацю та діалог з УВКПЛ, зокрема, надавши УВКПЛ реальний доступ до окупованих територій України.

128. Україні:

- r) Забезпечити повне дотримання МГП і МППЛ у поводженні з військовополоненими та інтернованими цивільними особами, зокрема шляхом запобігання катуванню і жорстокому поводженню на всіх етапах утримання;
- s) Забезпечити переведення військовополонених до офіційних місць утримання з мінімальними затримками та припинити їхнє тимчасове утримання в установах виконання покарань, якщо це не відповідає інтересам військовополонених;
- t) Посилити системи зворотнього зв'язку та скарг, а також заходи щодо запобігання катуванню, особливо на початкових етапах інтернування;
- u) Забезпечити, щоб усі зусилля з повернення цивільних ув'язнених з російського полону враховували права усіх осіб, які беруть участь у цьому процесі, відповідно до норм МГП та МППЛ;
- v) Привести законодавчі положення про «колабораційну діяльність» у відповідність до міжнародного права; утримуватися від судового переслідування осіб за колабораціонізм, якщо їхня співпраця з окупаційною владою відповідає вимогам МГП;
- w) Прийняти Закон «Про внесення змін до Кримінального кодексу та Кримінально-процесуального кодексу України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та внесення змін до нього»;
- x) Переглянути Закон «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій» для забезпечення того, щоб будь-які обмеження свободи сповідувати релігію були необхідними лише для захисту громадської безпеки, порядку, здоров'я чи моралі або основних прав і свобод інших людей;
- y) Посилити законодавчу базу щодо недискримінації щодо реєстрованих партнерств і захисту від злочинів на ґрунті ненависті; і
- z) Відкликати заяву за статтею 124 Римського статуту Міжнародного кримінального суду, яка обмежує юрисдикцію Суду щодо ймовірних військових злочинів, скоєних громадянами України.

129. Міжнародній спільноті:

- aa) Закликати сторони конфлікту дотримуватися МГП і МППЛ та співпрацювати задля забезпечення поваги до цих норм, зокрема через надання засобів правового захисту та компенсацій постраждалим, а також щоб запобігти подальшим порушенням;
- bb) Закликати до того, щоб УВКПЛ та інші незалежні спостерігачі мали повний та постійний доступ до всіх територій України, окупованих Російською Федерацією, включаючи місця інтернування та ув'язнення, щоб сприяти комплексному моніторингу, який є критично важливим для забезпечення відповідальності;
- cc) Надавати підтримку організаціям, що надають психологічні послуги та інші види допомоги жертвам і постраждалим від серйозних порушень прав людини, зокрема сексуального насильства, враховуючи потреби жінок, дівчаток, чоловіків і хлопчиків; і
- dd) Продовжувати приділяти увагу та надавати гуманітарну допомогу людям, які постраждали від війни, зокрема внутрішньо переміщеним особам.

Україна